I.S. QUERIDO
DE JEUGD VAN
BEETHOVEN

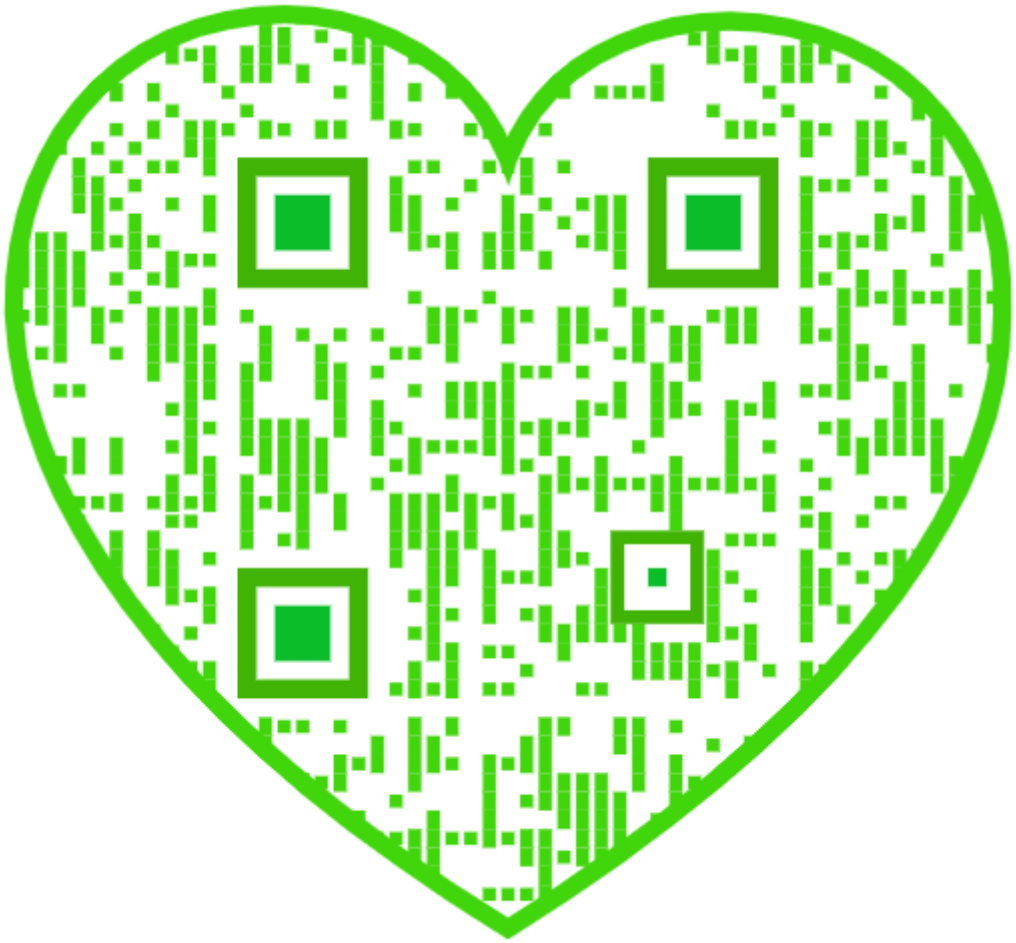

Is. Querido

DE JEUGD VAN BEETHOVEN

AMSTERDAM
EM.QUERIDO
1921

DE JEUGD VAN BEETHOVEN

Voor den grooten Beethoven-voeler,
zélf innig musicus,
mijn vriend
ANDRIES DE ROSA.

Amsterdam, 24 Juli 1919.

EERSTE HOOFDSTUK

Er is een verbijsterende drang in de natuur der menschen, om vele dingen in het stoffelijke zoowel als in het geestelijke leven, van elkander na te bootsen. Historische roem vooral slaat met blindheid en werkt op het onderscheidings-vermogen met angstig-benevelende suggestie. In de argelooze jeugd al hoort men eerbied-gemompel over zekere genieën, of in een huiver van ontzag, woorden van bijna mythische bewondering lispelen over hun menschelijk wezen en scheppingen, die het ontvankelijke kroost tot vrome nederigheid stemmen. Slechts weinig kinderen ondergaan later een geheel eigen ideeën-groei, werken een denkruimte om zich heen los, waardoor de traditioneele eerbied voor het geleerde en ingeprente, ontworteld, tot aan de diepste vezel genadeloos blootgewoeld staat. Slechts weinig menschen, van kind volwassene geworden, bemachtigen een oorspronkelijken, strengen denkstijl.

Ook het eenzaam zingen in de lucht, als een woestijnleeuwerik, behaagt weinigen. De meesten voelen zich vadsig onder de nabootsing en de loome werking der suggestie op hun mak bevattings-vermogen.

Er zijn ook nog andere oorzaken in de menschelijke natuur die de grootheid van historisch beroemde personen suggestief doen aanvaarden: onbewuste behoefte aan heroïek, schoon het zwakst, maar vooral eerzuchtig begeeren naar meeschetteren en mee-krauwelen over groote geesten, verdwaasd en ziekelijk verlangen te willen pronken, in opgeblazen geestdrift, met kennis van hun leven; en niet minder: hysterische, ontembare overdrijvings-drang, om in steeds koortsachtiger uitgestorte bewondering, — kreupele bastaard van vereerings-nabootsing en suggestie tezaam, — blufferig te kunnen loslaaien: ... Beethoven was een genie, het wordt geléérd, het is een classieke waarheid. Nu ijlt men na:

„O, een goddelijk genie, een bovenmenschelijk genie, een halfgod, nee... maar... mevrouw... dát is zoo verheven,... nee... maar... nichtlief,... dat is zoo grootsch en zoo weidsch,... dát is... dát is''...

Het wordt dithyrambische woordverdringing van extatische uitroepen. De vereering krijgt zelfs een erotische gloeiing. Als wijlen den baardeloozen Apollo zijn het genie de raven en zwanen gewijd. Het is duldeloos. Ieder die een koel woord van aanmerking op Beethoven en zijn werk zou loslaten wordt als een aanrander, een critisch-bezetene, een bezoedelaar van het heilige gesternte, met minachting bekeken. De vereering is hysterie, manie geworden. Ik wil koenweg beweren dat de grootheid der meeste genieën door de meerderheid der menschen, incluis de extatische kwijlers, niet *doorleefd* wordt. Dit eischt geen verregaande scherpzinnigheid. Het scheppend geniewezen is geen openbaring voor hen

geworden, door eigen diep, geestelijk indringen in de gansche menschelijkheid daarvan, maar een historisch-aanvaarde, vervalschte en onechte verrukking, die in geestelijke nabootsing en vooze opwinding vooral haar vitale stuwingen ontvangt. Ze bufferen tusschen opschroeving en imitatie-zucht en dat doet het bewonderende biggetjes-gekrijsch leven. De wézenlijke grootheid van het genie dat bekraaid wordt, kent men niet, en zijn verborgenste en diepste eigenschappen evenmin. Men verneemt het uit de gruwelijke dom- en grofheden, die tusschen cliché-uitroepen van verrukking, zoo ongecontroleerd hen den mond uitstrompelen. Hun artistiek gezichtsbedrog doet hen knipoogen van inspanning en toch, ... overgenomen opwinding verklapt zich dadelijk in haar zure grimassen, als met zekere klem verdiéping van aesthetisch oordeel wordt geëischt door kenners en doordringers. Verfijnd genot schenkt het dan ook, in

den kring van het genie ritueel-vereerende na-bazelaars een spotzieken onruststoker in te leiden, een man, vrij van extaze-besmetting, de tong gespitst door vlijmende ironie. Laat die eens het schietlood uitwerpen en dreigende reputatie-aanranding beginnen, alléén hoogheffen dát wat hij voor waarheid houdt, en ge zult de dithyrambische opgeblazenheid zien pauwstaarten, wijdpronkend; de opwinding giftig zien glanzen in berstende nijdigheid, en de etiquets-keurders van historischen roem, met hun sleur-ontroering en sleur-bewondering, angstig zien snuffelen naar een uitgangetje om weg te draven. Want in het geheim gebiecht,... een culinarische smullerij is het voor hen niét,... al die classieke oesters op één avond te moeten slikken.

Beethoven wás een genie. Zeker. Hij slurpt classieken roem in. De muzikale veefokker treint van Utrecht naar Amsterdam om „de negende

sympetie van Breero" te hooren. En aesthetische wreedheid is het, een classieken concertavond te verzuimen met Beethoven op het program. Er ontstaat geheimzinnige geestelijke kruisbevruchting tusschen ál soorten Beethoven- en Strauss-habituées. Geef den tijd maar een groote trom en zware stokken, en de ópschrikkende roffel van den roem slaat zijn lawaai naar allen kant uit. Maar hoéveel van die zoete, zalvende, of schreeuwende en polemisch-vechtende bewonderaars hebben naar de hooge geestelijke spanning getracht, om diep in de ziel van den titan Beethoven te kúnnen blikken in rustige vereering? Hoevelen zijn dezen reus genaderd met eigen voelvermogen en eigen idee- en zielswording? Hoevelen hebben zich onder de suggestie van historischen, classieken roem uitgewrongen en losgeworsteld, en valsche opwinding en nabootsing geweerd? Hoevelen zijn de sensueele muziek-bedwelming

ontkomen, de aanstellerige naprateri, de ontroerings-simulatie, bij het oorspronkelijk in- en doorleven van al dat heroïsche werk? O! konden de gedachten der menschen uit een tooverachtig duister van peinzen plots zich verzichtbaren als *dingen*, ge zoudt *zien* wát er gedacht wierd bij het aanhooren, een uur lang, van de *Eroïca*; ge zoudt diep ontstellen over zooveel onaesthetische en verdorven idee-afdwalingen. Nu, na de Finale, hoort ge het simuleerende verrukkings-gemompel: goddelijk!... bovenmenschelijk!... grootsch!... En toch kan die ontzachlijke *Eroïca* verschillende gemoedelijke, door paukslag en bazuinen in gevaar gebrachte dutjes inspireeren, of gelegenheid gegeven hebben, de dwepende Beethovenmuziek-liefhebbers rustig over nieuwe affairetjes van zeer dagelijkschen, alevel knussen aard, met diepzinnig luister-gezicht te doen napeinzen.

TWEEDE HOOFDSTUK

Ik zelf hoor liever rauw, scherp, wrokkend, het oordeel van muzikaal-onnoozelen, die er uit stumperen, log maar eerlijk: „wat duurt dat afgedriedekkers lang, al die classieke verhevenheid van klanken", dan het jankend-erotische gedweep met de „Negende" en de „Pathétique" en de „Maneschijn"-sonate van fatterige toonwellustelingen, betraande juffrouwen in reform met strak gekamde haren, of geleierige extaze van oude lieve dames met zielespanning, voldoende voor een heele handwerkschool of voor een wintercursus in fijne borduursels. Niet wijl ze geestelijke mieren zijn, nietig, minacht ik hun woorden, — want infusie-diertjes zijn ook nietig en lichten tóch, — maar wijl ze zich in onreine geestdrift ópblazen tot kwakerij en zoo afstootelijk graag snoeven op hun muzikalerigheid, meestal niets anders dan een zeer grof klanken-sensualisme, een uitsluitend zintuigelijke genots-slurping,

die zij bij de „Negende" en een week-voos walsje in gelijke ontroerings-schokken ondergaan, zelfs op uitvoeringen, waar de mannen lánge en de vrouwen kórte haren hebben. Want er is een laffe, zwierlooze, onedele jacht in al die zwetsende vereerderij.

Het is geen onuitzegbaar innig verlangen beter mensch, edeler, verhevener, dieper te worden. Het is geen op zijn innerlijkst doorleven, maar een voos uiterlijk verafgoden, of een zinnelijk dwepen met melodieschoonheid. Want zou al die teederheid en die grootschheid van ideeënontwikkeling bij Beethoven b.v., en dat diepe vuur van inwendig leven gevoéld, doorleefd worden met alle psychische vermogens, hoeveel minder slecht, minder afstootelijk zelfzuchtig, hoeveel minder ignobel, minder duf en hoeveel ménschelijker zouden al die luisterende en kwetterende bewonderaars ook in hun eigen bestaan dan moeten zijn. Want

zij voelen toch zoo „overweldigend" Beethoven's verhevenheid, heerlijkheid, grootschheid van hart, vroomheid van ziel? Wat is dan de kern van hun aanbidding, als zij het slot der „Negende" slechts hooren als een instrumentaal-vocaal wonder van *compositie*, en er niet sidderend in begrijpen den ideëelen drang van een geweldige menschenziel, die wil dat álle menschen wáre broeders zullen zijn; als zij niet voelen branden op hun gezichten het vlammenvuur van zijn revolutionnaire geestdrift en zijn volks-hartstochtelijke waereldomarming? Want daarin leeft wel de hoogste manifestatie van het genie Beethoven, dat ook hij voelde: zonder ménschelijkheid en goedheid onder de menschen is alle kunst verdoemd.

Ziekelijke verafgoding van Beethoven acht ik een krenking van zijn ménschelijk genie. Beethoven was een *aardsch* mensch, en daarom is het reine waanzin hem in zijn schoone

scheppingen als kunstenaar en mensch te verafgoden, De nuchtere boekhouder van zijn gemoeds-bewegingen, de biograaph Thayer, heeft dit juist gezegd:

„So hat sich in der Beethoven-Literatur ein ähnlicher Procesz zugetragen, und in entsprechender Weise unterdrückte man immer mehr das, was als gewöhnlich und trivial erschien, bis man ihn zu einem Wesen gemacht hatte, welches erhaben und getrennt von den übrigen Menschenkindern in den ihm eigenthümlichen Reiche gigantischer Ideen lebte und in seiner Musik geheimnisvolle Enthüllungen über unaussprechliche Dinge machte. Für einen besonnenen Erforscher seiner Geschichte ist es aber doch wirklich einige Generationen zu früh, ihn wie eine halbmythische Persönlichkeit zu betrachten, oder zu entdecken, dasz seine Zettelchen an Freunde, worin er sie um Federn ersucht, oder Vorschläge zum Essen im Gasthofe macht, oder sich

überDienstleutebeklagt,„cyclopische Felsblöcke" seien, welche gleich den chops and tomato sauce des Mr. Pickwick unergründliche Tiefen des Gedankens enthielten. Unser gegenwärtiges Zeitalter musz zufrieden sein, in Beethoven bei all' seiner Grösze eine durchaus menschliche Natur zu finden, die, wenn sie mit ungewöhnlichen Kräften ausgestattet war, gleichzeitig auf der andern Seite ungewöhnliche Schwächen zu erkennen gibt."

En in mijn studie over den grooten klavier-dichter Dirk Schäfer, schreef ik: „Classiek of niet classiek... het laat me koud. Beethoven mag voor mij gespeeld, door een classieke en door een romantische natuur, als ik maar voel dat deze naar de diepste diepte der schoonheid duikt en niet blijft schwärmen aan de oppervlakte met technisch gepronk en leeg vingervlug notengedoe. Ik wil niet dat men alleen Beethoven, Bééthoven roept

en in vervoerende extaze begint te spelen „classiek" en zwaar van ernst, bang voor het wonderbare, het allergrootste, maar dat men Beethoven in de oogappels kijkt en hem voelt als een geweldig ontroerde, niet als een god-met-classiekerigheid, maar als een ménsch. Beethoven wordt door bijna al zijn weergevers te veel bestáárd. De handen worden te veel in schroom en angst voor zijn geweldig genie gevouwen. Maar heel weinigen kijken dezen apocalyptischen mensch koen in de oogen en zeggen tot zichzelf: ik voel, ik begrijp! Leef méé; bestáár niet. Ten slotte was hij een mensch als ieder, kunt gij zijn ontzachlijke ziel het schoonst naderen als gij hem in uw eigen ontroeringen opneemt en vermenschelijkt, en niet classiekerig naar hem opstaart door hem te vergoddelijken. Ook hij was vol menschelijke zonde-gedachten en zinnen-onrust. Geef de vereenzaamde wanhoop van zijn ziel soms, en den menschelijken

jubel van zijn hart, niet „classiek", niet „romantisch", niet „modern", niet „antiek",... maar geef ze met héél de ziel en al het gróóte kunnen, en ge zult romantisch en classiek zijn, modern en antiek, en ge overrompelt de slapende zinnen van de luisteraars-leuteraars over stijlvormen en „scholen".

Men kan deze gansche menschelijkheid ook onmogelijk omvatten als ge niet zeer diep en met den machtigsten drang psychologisch en artistiek beladen, zijn heele wezen, zijn hartstochten-contrasten, zijn vurige opvliegendheid en diepe melancholie, zielkundig hebt doortast en doorschouwd; zoo ge niet álles van zijn beminlijke en verwoestende eigenschappen en driften met de perceptie en de hoogste geestelijke verbeelding hebt doorleefd in uzelf.

Men moet Beethoven in zijn soms waarlijk innig-afstootelijke ruwheden, door ziekelijke eigenzinnigheid nu en dan overslaand in wreedheden, —

waarvan later verschillende bewijzen, — objectief hebben beoordeeld; zijn soms den waanzin achterna rennende woeste zenuw-prikkelbaarheid, zijn immens en alle oordeel tartend zelfgevoel, zijn waggelende overdrijvingen en koppige, dwarse, vaak nijdige halsstarrigheid hebben omvat, om daartegenover des te machtiger zijn scheppende en onaantastbaar-geniale persoonlijkheid te bewonderen.

DERDE HOOFDSTUK

Toch, in een karakterstudie behooren ze ontleed, maar ook door psychologische saâmschakeling van oorzakelijke levenswetten verklaard. Daarom zal ik mij in deze karakterstudie niet laten beinvloeden door suggestie van den historischen roem, en evenmin mij laten beheerschen door de voorstelling dat onafhankelijke critiek op een zoo sterk genie, een aanranding van classieke grootheid zou zijn.

Laten we eens zien: Wie stelt ten slotte het wezen van een groot genie vast? Niemand anders dan ménschen. In deze ménschelijke waardebepaling van het geniale ligt mede onmiddellijk haar beperking en de kiem van haar eigen vergankelijkheid opgeborgen. Gezworenen, in den zin van een opperste jury, begaafd met een bovenmenschelijk gezag, bestaan er niet. Uit denzelfden schoot van het menschelijke kan, door een zonderlinge binnenwaartskeering en saâm-

voeging van tegengestelde eigenschappen, een beschouwing omtrent zulk een genie ontstaan, die lijnrecht insnijdt tegen den traditioneelen, op historische overdracht voortgegroeiden roem. En niemand, met eerlijke middelen strijdend, vermag zulke critische vermetelheid te straffen door vooropgeplaatste minachting en hoon, wijl niemand onder ons menschen kan bewijzen dat ménschelijke bewondering in de eene, en ménschelijke afbreking van het bewonderde in de andere richting, te toetsen is aan een absoluut waarde-bepalend aesthetisch beginsel. We kunnen nooit dat wat een product is van onzen eigen critischen en beschouwenden geest, *buiten* dien geest gaan stellen als een bovenmenschelijke en objectieve begrips-waarheid. Men kan knipoogen, dreigen, verachtelijk lip en neus optrekken, stil gisten van toorn, uitbulderen van wrok, men kan den *niet*-bewonderaar met smaadtermen bombardeeren,... daarmee is niets

bewezen. Andersom kan de vernieler van historischen roem ijlende geestdriftelingen geestelijk insolvent verklaren, daarmee is niets *bewezen.* Verminking is geen critiek, énkele geestdrift en zwoele emphase geen bezinnende, in eigen ontroering gedrenkte bewondering. Ge kunt uw woorden van teedre vereering laten drijven boven uw liefde als blanke zeemeeuw-vlucht boven zonnige zee, en tóch kunt ge in de spheer der hooge bezinning blijven. Herfstlucht-blauw zengt niet. Toch is er geen warmer, trillender couleur in de hemelen. Laat uw bewonderende ontroeringen speelruimte zoeken in het oneindige, ge zult zeer goed oog op hun dwaaltochten moeten houden of ge verliest uw hart en uw leven. Maak de geestdrift niet tot een burleske kwelling voor de nuchter gestemden, want ge zult onbarmhartig gaan haten al wat lager zwalkt dan uw verbeeldingsvlucht. Neen, ik behoor niet tot de zwijmelende vereerders van Beetho-

ven, die half flauw wegzakken op hun stoel van verrukking als er wat van hem gespeeld wordt; ik schuw deze opgeblazenheid. Ik eisch óp het onbelemmerd recht van oordeel, óók over het genie, juist om zijn onaantastbaarheid op een gebied waar hij als createur heerscht. Ik verwacht alle vooze aanbidding voor onverschillig welken grooten geest, al zegen ik ook ieder uur van hun eeuwig bestaan voor de menschheid. Zoo heeft Beethoven, naar menschelijke inzichten, wel stellig gearbeid voor álle tijden. Zoodra een menschelijk-geestelijk leven gaat gelijken op een natuur-verschijnsel, een natuur-wet, behoort het de eeuwigheid. De harmonie en melodie in Beethoven werken dikwijls als een natuur-wet.

VIERDE HOOFDSTUK

Biographieën zijn eigenlijk rare dingen. Iemand schetst het leven van een groot man. Hij is geweest b.v. leerling, amice, secretaris, zooals Schindler bij Beethoven, of goed vriend zooals Ferdinand Ries, dr. Wegeler, of Von Breuning bij Beethoven. Of hij doet het als bewonderaar en nauwkeurig speurder, gelijk Marx, Von Frimmel, Thayer en Nohl bij Beethoven. Maar van welke gave hangt het af, een karakterbeeld te concipieeren van zulk een groot man? Toch alléén van de schéppende! De meeste biographen geven nu een beeld uit een meer of minder juiste feitenreeks en uit nauwkeurig beschreven détails der gebeurtenissen. Is de geest van een biograaph droeflijk onbenullig als die van Schindler, — een der voornaamste bronnen ter bestudeering van Beethoven's leven, — dan voelt ge u kregel. Ge zult een zegetocht zien, vol van brandende vaandels en juichende couleuren en ge aanschouwt

een mislukte schutters-parade in druipenden regen. Ge meent het Woord te zullen hooren dreigen en donderen van een vulcanische natuur, toch diep spiritueel en soms ondoorgrondelijk van oorsprong, en ge leest oratorischen rimram van een ouderdoms-zwakken geest. Ornamentiek verguldsel in plaats van grond-gedachte, waar ieder levensdetail op raisonneeren kan. Geeft ons dorre feiten-opstapeling synthese van een groote ziel? Dwaasheid. Thayer, de meest minutieuse, de angstvallige boekhouder en boedelbeschrijver van Beethoven's leven, geeft in zijn vier deelen nergens een karakter-saamgreep, een groot portret, een levensgeheel van dien reus. We hooren zijn stem niet, zien zijn oogen niet, voelen zijn adem niet op ons gericht. Het is droevig en belachelijk mede dat ook een man als Schindler, met zoo absoluut gebrek aan melodisch taalvermogen, met zoo onbegrijpelijk gering logisch bouw- en rangschik-

kings-instinct, het gewaagd heeft over de, met lot en leven titanisch-worstelende ziel van Beethoven te schrijven. Het is van een bepeuterende onsamenhangendheid en een critieklooze leegheid die ergert. En toch wil men den eenvoudigen man innig danken, hem, die met zooveel goeden wil alles naspeurde en begluurde met zijn vliegen-oogjes.

Maar ook Thayer, buiten een zekere grimmige, kleine, speldenprikkerige ironie en iets nuchterstekeligs, documenteel-drachtigs, is van een duldelooze, wijdloopige onbelangrijkheid. De diepste intuïtieve indringing in de hevige of teedere gemoeds-ontroeringen van Beethoven overstrooit hij met het zand der feitjes. Er is geen evenredigheid, geen saâmbinding van deelen, geen hoogere stylistische eenheidsgroepeering en geen léven! Op het mes van een guillotine-droefnis toont hij de ingeroeste bloedvlekjes en praat met de dorre uitleg-stem van een historisch

colporteur. Van een innig, maar smartelijk mislukt liefdes-gebeuren berekent hij de kantelings-punten, ontwrichtend legende en romantiek als een slotenmaker het geheimslot van een antieke poort. De drift-bloedhonden van Beethoven's grimmigste natuur besnuffelt hij angstiglijk, prijslijst nochtans den vleierij-kost hun toegeworpen om te kalmeeren. De waereldruimte van Beethovens's zienersschap wil hij determineeren, door te zoeken in geheime bureaulaadjes naar de afgesleten brilleglazen die den meester hielpen kijken. En Beethoven's uitkraterende passies doen hem naar vulcanische asch-uitwerping zoeken, om diepte en duur van die hartstochten te begluren. Het is alles versnipperd, verpoeierd, be-catalogiseerd en met den muffen geur van burgerlijke-stand-kadasters besprenkeld. Hij geeft u wel den heelen man, maar in honderdduizend brokjes. Wat laat hij ons b.v. zien van twee typen in Beethoven's onmiddellijke

omgeving: Von Zmeskall en Schindler? Want Baron von Zmeskall en veel later Anton Schindler, zijn voor Beethoven geweest ontlasters van zijn vurige, leefdriftige en stoeiendleefkrachtige humoristiek; nederige en geduldige ópvangers van zijn overschuimenden, hartstochtelijken spotdurf. Zij waren het maatschappelijk agentschap van zijn koen genie, in vreemd ontzag levend voor Beethoven's bullebijters-moed, zich bewust van hun eigen onoorspronkelijkheid. Van het protserig rondtrippelende baronnetje heeft de gewelddadige Beethoven met zijn cyclopen-kracht, een soort touwtjes-harlekijn gekneed en het met infaam brutale, toch weer burleske dressuur afgericht op het doen van nederige dienstjes. Want moedwilligheid en branie wierd dat vermetele menschjes-dresseeren in Beethoven nooit. Ze keken soms naar hem óp in schichtigen eerbied, gelijk een preutsche blauwkous met pruilmondje als een gekneusde aard-

bei, ópstaart naar een jong-mooien, gekscherenden hofmaker. Vooral Zmeskall had dat schuw-gehoorzamende, zich in stille wijsheid toch verheffend met een fijnen meerderheids-glimlach. Beethoven, plots doorprikkeld van luim-vlagen, rukte aan Zmeskall's harlekijn-beentjes en dadelijk sprong het muziek-graafje met bevende knietjes in het gelid. Dan weer hakte Beethoven op de overeind-gestramde gedienstige armen en het baronnetje duikelde naar voren. Een anderen keer liet Beethoven zijn schielijk-speurende oogappels rollen in woede-licht, dat het baronnetje scheel loenschte van schrik, de meerderheids-glimlach zelfs verbleekte. Zoo, in groot burlesken stijl, caricaturiseerde hij dit welwillend, braaf en niet talentloos personaadje. De titanische saâmpersing van levenskrachten in Beethoven had vitale ontspuiïng noodig. In die soort dronkemans-kluchtigheid schiep hij zich clowns en wild-jolig greep hij naar de poppen die piepten.

Hij verblufte hen met zijn brutaal-grappige kwajongens-leutigheid; hij omsarde hen met zijn snaaksch-studentikooze aanvallen en zijn soms al te zwaarlijvige boertigheid. Hij ontplukte hen als een kip en liet ze bibberen in een naakt-dom, beschaamd gewaadje. Over Zmeskall's hovelingen-hoofd barstte uit ál wat Beethoven zoo nu en dan tegen hersenlooze kunst-beschermers en opgeblazen windzakken had versmoord en verbeten van ergernis. Maar dan brak het los in opwinding, dronkemansachtig-vrijmoedig, óver-durverig, uitdagend en tartend, plots weer innig getemperd door weelderige gevoelsgoedheid en overgave. Zmeskall was zijn bakenton, waar zijn vervroolijkte heroïek tegenop spoelde en klotste in maatlooze ongebondenheid en schuimrig golfspel. Zoo nu en dan moest zijn pret sputteren en zich verkneuteren als spek in een heete braadpan. De grofste clownerie plompt soms op de poeierpruik van

den „hof-secretar" neer. En toch krenkt hij hem geen krul. En zooals in den beginne, wreed-familiaar van spot, dit brave muziek-baronnetje wierd opgescheept met allerlei kruiers-karreweitjes, zoo wierd later Schindler, plaatsvervanger, leerling, vriend, gebruikt voor huishouden en boodschappen, en verdroeg deze met innigste aanhankelijkheid en zelfwegcijfering, den ongeborsteldsten en balsturigsten omgangstoon.

In beide figuren is, van dit standpunt bekeken, een Shakespeariaansche blijspel-beweging, iets Falstaffachtigs van slachtofferigheids- en zotheids-verzadiging, als ge ze ziet rondraaien in den magischen cirkel van den bulderenden, smakkenden, dreigenden, toornenden en dan weer innig-weekhartig terugroependen en liefde afsmeekenden Meester, die na honden-trouwhartigheid van deze kwispelende dienaars telkens opnieuw te hebben ondervonden, weer onmiddellijk gaat heerschen, bevelen, spot-

ten, jolijten en schateren als een wild kind, zoo goddelijk-vermetel en tegelijk goedertieren, een baron en een man van stand uitsturend op bemachtiging van schoensmeer, of ze opschepend met de correcties van zijn zwaarste werken, — dat ge verbluft zwijgt en critiekloos toeziet. Ge voelt nu: zúlk een verhouding is mengeling van boert en verhevenheid, waar alleen de onstuimige Beethoven zich ongeschonden uit redden kan.

VIJFDE HOOFDSTUK

Het genie is geen abrupte openbaring van een levenswet; woelt reeds in het kind dat later zijn afwijkingen rechtvaardigt, heeft in dat jeugd-schepsel een eigenaardige, schoon onwaarneembare aanwezigheid. Door onverklaarde, maar toch bestaande kruisingen van zekere verstands- en intuïtie-werkingen, vertoont het genie zijn gedetermineerden ontwikkelings-gang al heel vroeg. Zinnebeeld voor en tegelijk object van het menschelijk-Onbewuste, is zijn eerste verschijningsvorm vaak verbijsterend en verwarring-stichtend. Uit spelonkige diepte en duisternis komt het vreemde licht van het geniale naar ons toe, zonder aanwijzing, zonder verheldering. De bedriegelijke bekoring van het kinderonnoozele, het weelderig-jeugdige en de zoete frischheid der jonge vreugde, zouden ons doen vergeten dat een geboren genie de incarnatie is van een oer-oud levens-phaenomeen; in zich opgestapeld heeft het geërfde

vermogen van geslachten op geslachten. Beethoven als jongetje moét reeds een heel ander knaapje geweest zijn dan de niet-geniale kinderen uit zijn omgeving. En zooals op zijn Virgiliaansch, in de bloemen gedreven Zuidenwind de couleuren doet deinen tot een wemeling van lichtjes, al dooréén, zoo doet de geest van het groot-komende gevoelentjes en gedachtetjes bij het wonderknaapje wiegelen op een gloed, die vreemd is aan al het er buiten ademende. Ontvouwing van het kind-genie in zijn onbewuste wezen, zijn aandrang en zwellende spanningen, is op zichzelf al een wonderbaarlijk natuur-proces ter waarneming.

Ik zie den kleinen Ludwig in zijn ouderlijk krot in de naargeestige Bonngasse, bij het z.g. Jodenstraatje, rondstrompelen op het sjofele achterwoninkje, onderworpen aan en stram bedreigd door het tirannieke gezag van zijn drankzuchtigen vader,

liefde-koestering en steun zoekend bij zijn zwakke en neerslachtige moeder. Daarboven uit, maar heel kort, de zegenende goedigheid van den grootvader Ludwig van Beethoven, die het slordige, verwaarloosde huishouden met zijn wringende macht nog bijéénknelde, al brokkelde echter ná zijn overlijden dit weer tot puin. Zooals Charles Darwin de fijne scherpzinnigheid, het hooge en stoutzinnige gedachten-omwelven, de geestelijke zachtmoedigheid en de scheppende denk-inzichten van zijn phantasie-machtigen grootvader Francis erfde, — zoo kreeg allicht Beethoven zijn gaven van dezen gemoedsrijken, teeder-sterken ouden Ludwig, dien ouden muzikant, baszanger en kapelmeester, vol inwendig brandend begeeren levende om te kunnen componeeren. Wijd en zijd erkende men in den peet Ludwig, den eminenten zanger en musicus, den pronk van de keurvorstelijke hofmuziek. Beethoven vereerde

de zoete nagedachtenis van die oude ziel, — toch zoo droevig door het lot geteisterd, — als een non een kerkdeur. Schoon nooit door Beethoven uitgesproken, voel ik toch wat zijn smartelijkst murmureeren geweest moet zijn, als hij aan de dronkenschap en de alcohol-passie van zijn vader dacht, aan den roes-klank der koperen kroezen, en tegelijk aan zijn grootmoeder, de vrouw van zijn vereerden grootvader Ludwig. Want ook die vrouw was een drankzuchtige, eindigde haar leven in doffe razernij achter Keulsche kloostermuren, waar ze ter verpleging opgenomen was. Ook Beethoven zal de dronkenschap van zijn vader, in de jeugd, een gruwelijk beangstigend herinneren gelaten hebben, en juist uit dié lots-gelijkheid moest hij wel de innerlijke schaamte van zijn grootvader, de gesmoorde verbittering, de schuwe verzwijging van zooveel verdroevenden rampspoed, dieper dan ooit meevoelen. Johann van Beethoven, de

vader van Ludwig het kind-genie, was door saamgeknoopte bemoeiïngen van den ouden zanger, den grootvader, als tenor bij de keurvorstelijke kapel aangesteld. Hij trouwde met Maria Magdalena Keverich, een piepjong weeuwtje van een keurvorstelijken kok, zijzelf dochter van een keurvorstelijken kamerdienaar. Het bleef alles dus zeer keurvorstelijk. Johann van Beethoven, die slechts een armzalig jaarloontje beurde, dronk; misschien wel eerst uit baloorigheid en zorgen, later stellig uit drang en aangehitten hartstocht. Hij was een barsche, brute, zonderling verbitterde ziel, gramstorig en onbeheerscht in driften, malcontent, hebzuchtig, slordig en woelig-onrustig van leven. Toch had hij dra gespeurd dat onder zijn jongens, Ludwig vreemd en schuw-gevoelig naar de klanken trok. Hoe zou dit ook ooit anders hebben kunnen gaan? De eerste onbewuste openbaring van het kind-genie, de spanning die den drang schiep. Heer-

lijk, je voor te stellen hoe de heel kleine Beethoven in die muffe achterkamer zich al óphief, verbaasd meeluisterde met het zang- en klank-gegolf der tonen. De vader, vurig, zong en speelde, begeleidde zichzelf; het daverde in het dakkrotje... Nu ziet ge toch ook vóór u het verbaasde, angstige, schuchter-zwijgende snuitje van het kind-genie, dat luistert en wéér luistert en opvangt al die klankstroomingen, toon-woelingen en figuratiën en, gewoon kindje schijnbaar, niets snappende van al het om hem heen gebeurende, toch in zich loslaat het van geslacht op geslacht overgenomene hoogere mentale, het Onbewuste, dat er al gansch en al is, dat uittreedt vér boven de lichamelijke en geestelijke kracht en het werkelijkheidsbesef van het jongetje. Want geloof me, het zong onbewust-rhythmisch, het trilde melodisch en wonderlijk-onbekend in dit knaapje, al begreep het van zijn eigen inwendige natuur, zijn

drang tot mee-zingen en -neuriën, niets.

De kleine schelp zuigt het schoonste spel der zee-tinten in; de heele wijdheid van lichtglansen der ruischende zee, weer terugspiegelend in den goudgloed van den kinkhoorn met zijn symbolischen vorm-groei. Zoo vangt en weerkaatst het geniale kind ook onbewust het Oneindige.

Hoe meer het mannetje zijn vader hoort en de zoete of stijgende klankgalmen van zijn stem, hoe meer het gaat roeren en bewegen in dit rampzalige wonderkindje, dat de sombernis van de omgeving al voorvoélt. Maar de klavier-tonen lokken, lókken, en er glanst een stille, ontzette, luisterende verbazing in de oogjes, als vingen zij den rooden weerschijn van outaarvuur. Johann, zijn vader, moet dien angstigen drang tot luisteren beseft hebben in het knaapje, begrepen dat iets ongemeens gebeurde in het zwijgende jochie, dat rond-gretigde met

de oogen vol vreemden gloed als er ergens muziek ging leven om hem heen. Had Johann van Beethoven nu die vreemde bedwelming en aanlokbaarheid van het mannetje verklaard naar psychischen aard, zijn werk tot opwekking en uitkweeking dier klank- en melodie-gevoeligheid zou nobel geweest zijn. Maar zóó helaas, is de daad van den eer- en hebzuchtigen vader niet aan te voelen. Johann van Beethoven wou zich uit vernielende zorgen en maatschappelijke kwellingen ópwerken, wou zijn drank-begeeren met verwoestende gretigheid bevredigen, wou niét het wonderzieltje in vroegen bloei zien schieten, om het zieltje-zélf een onbewust uithunkerend genot te geven, maar wou vooral het *virtuoosje* tot een beschamende meerderheid boven alle klavier-spelertjes zich zien heffen van zijn tijd, om hém, den vader te helpen geld-verdienen. Het lévende kind, het zoontje, dus opgeofferd aan het virtuoosje, het werktuigje. Geen andere

bezinning bij dien groven opvoeder dan exploitatie-zucht. Geen innig vaderhart dat joeg van onstuimigheid bij de voorstelling dat zijn kind wellicht iets wonderlijks en grootsch in stillen, van waereldsch gerucht afgekeerden bloei, zal gaan doen, maar een leven-verminkende, woedende africht-drift het mannetje te bekwamen; zóóveel natuurlijken aanleg met een felle, meedoogenlooze discipline te onderdrijven, alle verzet en weerzin van het kind te beknotten en af te stooten met wreede strengheid. Wat kon het dien man eigenlijk schelen of *de ziel* zong van het wonderkereltje,... studie, stúdie, africhting, het Ikje beheerschen, overrompelen, bedreigen, straffen.

Zie, alles is voorbij, Beethoven's vader is dood. Er is geen recht meer van protest. Maar ieder toch die het Beethoven-wezen geheel in zich opneemt en zich inleeft in den tijd van zijn opgejaagde, afgemartelde

studie-jeugd, diep voelt hoe ergerlijk dit kinderleven onder leerdwang-hoogdruk misdadig en hemeltergend is beëxploiteerd, wil voor zichzelf die impressie van afschuw voor dien opvoeder vastprenten in zijn hart. Haal vóór u den kleinen Ludwig, naar zijn leeftijd en ontwikkeling smartelijk versomberd en over-ernstig; al op zijn zesde jaar bezwaard met het veel te strenge muziek-onderwijs van zijn geprikkelden vader, die lessen inhamerde met kroeg-verhitte hersenen. Het jongetje dat het blanke water ziet om op te spelen,... de vader die hem in de duffe woning opsluit. Hier... noten... nóten... toonschalen... vingeroefeningen... Het jongetje dat ouder wordt, negen, tien jaar; gelach hoort gieren op straat van drokke makkerjes, school-vrindjes die zijn naam roepen... Pats!... dicht de deur... vrindjes afgescheept,... studeeren;... noten eten, noten drinken, noten slapen, noten léven,... altijd toonschalen,

klavier-syntaxe, vingeroefeningen, onder het al sterker aanscherpende toezicht van den hardzieligen vader.

O! dat jongetje wou zélf wel spelen, zélf wel grijpen, in dat mooie toetsen-gebit, wou zélf wel het vioolhalsje streelen, het instrumentje bespelen met de lenig-fijne kindervingertjes, — de lévende drang immers van zijn onbewust genie, dat uit de spelonkdiepte van het geniale, telkens weer zijn licht uitschoot, de vreemde drang die dat kinderhart deed zwellen en kloppen, hem angstige ontroering en bedwelming in het hoofd joeg, — doch déze spontane bevliegingen schiepen geen virtuoosje à la Mozart. En naar dit creatuurtje keek vader Johann gretiglijk uit. Dan maar den soms weerspannigen knaap onder heftige bedreigingen naar zijn speelbankje geduwd, geprest, desnoods geranseld en met den stok lust ingetimmerd. De moeder, verslagen, misschien met wat vlak-zoete streelwoordjes er tegenin, om de levens-

verkwisting van dit wondergeestje met iéts althans tegen te gaan. Maar de stomme porder en dronkenlap overwon, bracht wilde gisting en knagend heimwee in het mannetje naar ál wat hij niet naderen kon. Want het huilen op zijn bankje, waarvan de beroemde biograaph Thayer even spreekt, is van veel dieper leed dan alleen zenuwachtige opgejaagdheid schept. Het is de vroeg-rijpende kinder-weemoed, het is de aandreiging van een vereenzamings-gevoel dat rond de ziel sluipt. Want hij wou immers zélf naar die toetsen, zelf die handjes bewegen en zingen en preludeeren en klank-combinaties vinden en tonen bijeenweven, — moest hij dan ook voortgaan als hij niet meer kón, doodop was van physieke vermoeienis of walgde van al die dorre gamma's, vingeroefeningen en vernederende herhalingen, onder straf en vloek hem opgedrongen?

ZESDE HOOFDSTUK

Alle realiteit hangt af van aanschouwing en subjectieve waarde-bepaling der dingen en verschijnselen. Er zijn zeker lieden, die het tyranniek overheerschen van vader Beethoven trachten te vergoelijken met een sneu flegma, wijzend op het ongeschonden uitgroeien van het genie, zijn zoon. Maar die lieden zijn of bazelaars, oppervlakkige zwetsers, of lammertjes als psychologen. Besef eens wat uw eigen kinderleven u gaf aan verrukkingen, gouden droomerijen en wilde gelukzaligheden, als ge vrij, heelemaal zonder opzichtershand en critiseerend oog, lekker mocht doen wat ge zelf wou doen. goed of kwaad. Leef eens terug en weet je te bezinnen de van je eigen slaap afgesmokkelde uren, als je opstond en de klare, zon-gouden lentelucht spande trantelend zich boven je oogen uit, en je hoorde vogelgejubel en geroep en gerij, en je zag makkertjes in de straat die je opwachtten met knikkers, tollen,

hoepels, steenzuigers of Aimard-materiaal voor woudloopers-oefeningen, en je voelde al een vreugde in de keel, een wilde vlucht, een uitstrooming van speel-genot dat je daar tartend te wachten stond onder de zon-overstraling, onder den hemel waar alles lachte; de huisgevels in zon, de boomen in zon; als het schijnen van het daglicht overal je omving, — en denk dán eens dat je plots door je waakzamen vader gesnapt wierd, zijn heerschstem dreigde: ... je werk is nog niet af!... Eerst dát baasje,... tot den laatsten regel... je speelgoed maar weer in den hoek... Bezin je dan uitsnikkende, doorkrampte kinder-teleurstelling en woede-smart, toch machteloos tegen het muurhooge gezag van den plicht-dringenden vader. En besef met die nog smartelijk trillende herinnering in je, wat het voor Beethoven, het jongetje, moet geweest zijn niet één klaren, goudzonnigen zomerochtend, niet één dolvroolijken speelmiddag ná school-

tijd te hebben gemist, maar bijna alle middagen en bijna álle ochtenden van zijn jeugdjaren; met de schoolboeken nog in de hand naar zijn piano-bank, zijn orgel of zijn viool geduwd, afgesloten, moedwillig en hardvochtig van ál wat buiten joelde en stoeide, vocht en gloeilichtte in den dag; van al het geheimzinnige dat er over speeljongens aanrilt als de avondgloor ze gaat omsluipen, ze elkaar in de bekende oogen kijken om áf te weren de vervreemdende en vaalduistere dreigingen van den avond. Zoo zie ik het verloren jeugdleven van den kleinen, melancholieken Ludwig. Want zijn doodsvisioenen onder het spel, alleen in de schemerkamer, omkoortsten veel te vroeg dit kinderbrein, maakten hem ziek van rare spokerijen die hij bestaarde in zijn overspannen studie-angst.

ZEVENDE HOOFDSTUK

Voor mij is dit de eerste marteling van zijn droef, grootsch menschenleven, innig verband houdend met veel van zijn later alles aanknagend heimwee, zijn bittere, smartelijke somberheid en zijn hevigen, opvliegenden, uitspuwenden toorn. Zijn jeugd heeft hij nooit geleefd, en naast of liever dwars door zijn eigen studie-dwang ving hij met gepijnigde ziel en overgevoelige zenuwen óp de kreten van het huishouden, de woede-uitvallen van zijn vader om armoe, sjofelheid, geldnood, ellende; bestaarde hij stil de dronken instormingen van Johann, de tragisch-terugkrimpende ontzetting en schrik van zijn half stervende moeder. Voelt ge nu, tusschen die twee nuchtere gebeurlijkheden in, het bevend liefdegesmacht van dit knaapje? Dooreenmenging is het van het afschuwelijke en nooddruftige voor het mannetje, verdoken en schuw in zijn ootmoedige gehoorzaamheid. Neen, we hebben geen dramatischen prikkel noodig bij

de karakteristiek van dien machteloozen vader. Want ergerlijker dingen heeft hij nog volbracht, door ooggetuigen bevestigd.

Het gebeurde wel dat Johann van Beethoven met zijn vrienden en Ludwig's leermeester Pfeiffer, bij hem inwonende, te middernacht uit de kroeg naar huis zwalkte. Natuurlijk zal zijn hoofd dan verhit en bezwijmeld van drank, verward volgehangen hebben van onbevredigde begeerten, verlangens die hij niet dadelijk tot werkelijkheid kon omgoochelen. Zijn huis dan instappende met roerigheid en in zich den drang tot wilde opjagerij, ging hij plots naar het bed van den kleinen Ludwig, schold hem er uit en duwde het ventje naar het klavier. Nu wou ik voor mijzelf weten wat er op dit middernachtelijk uur in het slaperige en doodelijk afgetobde mannetje zal zijn omgegaan.

De nacht in zijn zwarte zwijgzaamheid óm hem; de drank-verhitte vaderstem ontstellend dicht tegen

zijn gezicht aanslaand met sterken drank-adem, dreigend, grommend, opjagend... de kaarsen-schemer bleek en onheimelijk boven het sjofele klavier... Ludwig kil, bevend van slaap en uitputting, starend op de leegknagende grauwheid der woonkamerdingen, nu verstild en akelig in dit duistere uur; hij vreemd en roerloos alles aanvoelend. En in de stilte het geklank van het klavier, de roffel der tonen, het magere, vereenzaamde, door alle kamerdingen teruggestooten geluid der toetsen, in een huiver den nacht aanrandend. O! een weenende, bange ellende zal het geweest zijn voor den kleinen man, een tasten in benauwing naar den bleeken mond van het klavier, een zenuw-wild zoeken of droomerig zich vergissen, een sidderen voor het geel-schuwe flakkerlicht der kaarsen. En telkens schrikachtig wachtend op een verbeteringssnauw van den uitzinnigen vader die loerde op fouten, de dronken, verhitte herberg-slaaf met den kroegwalm nog

om zijn bleek-dreigend gezicht. Tot den morgen liet de oefen-beul hem dan spelen, het kereltje blind-geveegd de oogen van slaap, in droom en duizel afjakkerend zijn gamma's en oefeningen, tot de handjes in kramp niet meer konden. Dit waren nu de blinkende deugden van den zwelger en roerigen opvoeder, van wien Beethoven met eerbied... zweeg!

De diepe en snijdende tragiek dezer gebeurtenissen moet op eenigerlei wijze op Beethoven's genie ingewerkt hebben. Zijn eigen heftige neurasthenische prikkelbaarheid, zijn woedende afblaffingen, zijn pijnigend-argwanende stemmings-omkantelingen, moeten psychologisch verklaard worden uit deze zenuw-opvretende dwangleermethode. Vader Johann heeft Ludwig zijn zonnige jeugd, zijn spel en zijn vrijheid gestolen, hij heeft *het kind* Beethoven neergeslagen.

Tegenover dien wreed-verblinden vader staat zijn lieve, kwijnende, ziekelijk-teedere moeder. Johann voor te

stellen als een hardvochtige, drankzuchtige, tyrannieke natuur, lijkt zoeken naar dramatisch relief; de moeder voor te stellen als een-en-al zachte, fijne, weeke en stille goedheid, lijkt sentimenteel. Toch zijn in waarheid zóó de verhoudingen, waaronder Ludwig's jeugd-leven zich ontwikkelde, geweest. Moeder van Beethoven leefde in de schaduw der dingen. Ze kende alleen moedervreugd, maar ook die bedreigd en verduisterd door de smart der tergende zorgen. Haar goedhartige weekheid tegenover al de kinderen verzwakte haar overmacht op den huisvader, want anders had ze dien nooit, ter bijverdienste, een wijnhandeltje laten beginnen, een droeve ironie op zijn drank-hartstocht. Juist wijl *zij* kracht miste, steeg *zijn* ongebreidelde ploerterij. En al liefkoosde ze den afgebeulden Ludwig ook na ieder zot geraas, inwendig moést het knaapje vereenzamen en al heel jong, iets in zich zien doodbloeden. Zij schreide om Johann, den

dwingeland en om de kwellingen van zijn inpomp-methode, maar Ludwig had méér noodig. Niet alleen een moeder met schoon-gestreken mutsje en heldere lintjes, een moeder die vaak weende, doch voorál geestelijke ópwekking, die hij later zoo zegenend-innig vond bij de Von Breunings.

De vernuftig bedocumenteelde lezer zal nog vragen, of die moeder-tranen aangegeven staan als wáárlijk gestort, en biographisch-smetteloos geboekt bij Thayer b.v. Neen lezer, geen traan. Aan die biographische gember zult ge niet snoepen. En nu meent ge dat mijn woord, mijn nuanceering, dus psychologische phantasie is. Toch krijgt uw aanschouwingskracht een deuk. Want waarop is zuiverder te projecteeren dan op een algemeen-menschelijke levenswet? Vrouw van Beethoven heeft geleefd. Ik heb haar wezen gezien en in die jeugdjaren van Ludwig vooral, zooals ik mijn eigene moeder zie in klaarste herinnering. Voor de scheppende phantasie bestaan er geen

tijdsafstanden. Ik zie dat smalle, fijne en goedig-reine gezichtje van de vrouw die smarten verkropt. Onder haar ouderwetsch geplooid en opgedirkt, zachtcouleurig mutsje, zinkt het kleine, ingerimpelde voorhoofd wég en weemoedigen alleen de stille, lijdende oogen, waar de droefheid instroomt. Er is in de heele figuur een schichtige schamelheid die drukt, een schuwe duldzaamheid waarmee de naar steun snakkende zélf steunpunt wordt. Die vrouw móet geschreid, martelend-bang geschreid hebben om het kwellende verdriet dat ze haar Ludwig zag aandoen, om de nooddruft, om alles! Die vrouw móet een tragische verschrikking van innerlijk leed-leven verborgen hebben gehouden, al betoomde ze haar tong tegenover vreemden. En zoo barsch als hij, Johann er uit ziet, met iets in zijn gezicht van een verminkt pagodebeeld, zoo bedeesd-lief en droef-onbaatzuchtig kijkt zij uit haar luwe moederoogen. Het aanduiden van die moe-

dersmart is geen phantasie, maar een psychologisch naar buiten brengen van een geleefd innerlijk dat nergens in zijn smartelijke klachten en zachte kreuningen gehoord wierd. Deze projectie is van den romanschrijver, maar ze lijkt nog iets meer dan een biographische hypothese.

Beethoven ontving eens van zekeren Förster een quartet, om door te spelen bij een Hongaarschen graaf met wien hij in relaties stond. In het tweede deel van het eerste stuk had de violoncel het meeste werk. Beethoven nu speelde zijn eigen partij, maar zong de bas-begeleiding mee. Men vond dit een proeve van buitengemeene kennis, een partij zingen zonder deze ooit gezien te hebben. Beethoven lachte... en zei dat zóó de basstem *moest* zijn, anders had de auteur onmiddellijk bewezen niets van de grondregelen der compositie te hebben afgeweten.

Op denzelfden grondslag hebben

psychologen,levens-doordringers,het recht te zeggen: zóó in hoofdaanduidingen moeten aard en wezen, eigenschappen en handelingen van Beethoven zélf, van Beethoven's moeder en vader geweest zijn, anders zouden ze aan de universeele wet van aandoeningen en aan een algemeenmenschelijk analogie ontsnapt zijn. Gegeven een wezen, met *die* eigenschappen, *die* psychische en physische gesteldheid, *die* omgeving, en zóó zal zijn reageeren *moéten* zijn. Zooals de bas zijn harmonische wet heeft, zoo bezit in vele allersubtielste gradaties, ook de psychologie haar wet. Daarom, geen phantastische biographen-romantiek verlang ik voor te staan, zotte romannetjesverwikkeling en goedkoop opflikken van bekende episodiek, maar wel te verdedigen de psychologische dieptepeilingen naar het innerlijk van alle karakters óm Beethoven, zonder dat daarmee phantastische levens-uitbeelding wordt gegeven. Want detail-

studie van de feiten formeert inzicht en uit dit inzicht van samengestelde overpeinzingen bloeit de voorstelling van hoe-het-geweest-moet-zijn. Geen losse psychologische phantasie, maar een steeds dieper indringen in het hart der lévende feiten, en naderend de kern der dingen die nooit door biographische gegevens kan wórden gegrepen. De meest objectieve geschied-vorsching heeft de psychologische impulsie als opstuwing van levenskracht in de feiten-groepeering noodig,... hoeveel méér een monographie die Beethoven als mensch en schepper tegelijk wil boetseeren. Ge kunt alle literaire begoochelingen fnuiken, maar nooit krenken de ziel die naar synthetische eenheid-van-beeld en naar eenheid-van-voorstelling grijpt. Ik zei het u straks al: een levensbeeld is iets meer dan een opstapeling van ziekte-gebeurtenissen, aanduidingen van groei-processen, verband-brenging in dagelijksche ondervindingen van smartelijken of

verheugenden aard. Het is allereerst een creatie van innerlijkheden, van schier onvatbare, voor vele feitenzoekers onwaarneembare dingen. Zooals in de natuurkunde bewegingstrillingen van electrons berekend en in den stroom ontleed worden, zoo hebben de psycholoog-kunstenaars de werking der psychische stroomen onderworpen aan gevoels-analyse en voorstellings-vormen. Het indringen in de psychische verschijnselen van een groote kunstenaars-natuur als Beethoven, is alleen mogelijk indien de onderzoeker zélf scheppende psychologie tot grondslag van zijn menschbeelding en mensch-indringing neemt. Daar blijft het roerigste arbeidsvermogen van den biograaph dood voor liggen. Die boort niet door het kwarts der dingen. Op het lichtende scherm moeten de feiten niet vallen als een silhouetten-spel, donker en profileerend alleen, maar in de volle couleurgloeiïng van het lévende gebeuren, dampig van licht

als aquarellen in zon. Schéppende psychologie in een persoons-karakteristiek wil zeggen: het *levende wezen* naar vóren halen; uit doode biographen-stof reconstrueeren de ziel, den diepsten geest van den mensch die gebeeld moet worden; en zóó nabij, dat het wezen ademend vóór u staat als uw levende broer of vader.

ACHTSTE HOOFDSTUK

Even negen jaar oud kreeg Ludwig les van den genialen Tobias Pfeiffer, hoboïst, pianist, hof-opera-zanger, maar waarschijnlijk ook mede-wijnslurper van Johann. Ook kreeg hij les van den grijsaard Van den Eeden, en later van den hof-organist Neefe, terwijl hij zelf les moest geven om, als kind, kinderen van zijn vader te ondersteunen. De oude Ries gaf hém viool- en alt-les; daartusschen zijn studiën in generaal-bas, harmonie, theorie en orgel. Tot zijn twaalfde jaar ging hij school, leerde stug wat lager-onderwijs-vakken, zonder grondigheid. Prachtig is het daarom later een psychologischen overgang te vinden, waaruit kan bewezen worden hoe een waar genie, ook zonder eenige voorstudie en leiding tóch in het hart van een neven-kunst kan indringen en zich door eigen scheppenden geest een weg banen naar de allergrootste figuren. Want weinig kunstenaars hebben zoo diep

en zoo menschelijk-magistraal de ontzachlijkheid, de breed-rhythmische epiek en de duister-brandende realiteits-tragiek van Shakespeare gevoeld als Beethoven, ook zónder jeugd-studie in literatuur. Toch is de gebrekkigheid en het gedrochtelijk-verwilderde van zijn algemeene ontwikkeling pijnlijk.

Het moeilijk-styleerende b.v. van den volgroeiden Beethoven behandel en ontleed ik nog later in de karakteristiek van den briefschrijver en psychologie van den vreemden, rotsigen prozaïst, geheel ongevormd, ongeborsteld, totaal zonder taalkundig talent en toch zoo kernig-ruig zégger en teugelloos woord-verbrasser.

Op zijn twaalfde jaar wierd Beethoven al gespeend van het lager-onderwijs; moest hij heel zijn gespecialiseerd wezentje concentreeren op muziek-studiën. Toch was allang gebleken dat hij wonderkind kon

genoemd worden en hieromtrent bestond geen tegen elkaar gericht oordeel. Zijn vader, de woedende blaasbalg, had zich niet voor niets de koonen vol wind gezogen. Op nauw twaalfjarigen leeftijd doet Ludwig al het werk van een volwassene, al mist hij een snuifdoos en een titel. Zijn leermeester Christian Gottlob Neefe liet hem n.l. als jongetje van zéér oorspronkelijke begaafdheid, nu en dan zijn plaats innemen als opera-repetitor. Ludwig heette dan „cimbalist in Orchester", en leidde van de partituur uit de repetitiën. Bovendien speelde hij alt in het keurvorstelijke orkest, beploeterde daar als simpel muzikantje in roemlooze overgave, het lagere orkest-werk. Hij zag alle hemelen en landen; het zoele blauw van het Zuiden, het knetterende van het Oosten, het strakke van het Noorden. Want de lichtzinnige en weeldezieke keurvorsten verlangden vooral de klanken-sensualiteit van de Romaansche rassen; de verfijnde melo-

die-prikkeling der zoetige Fransche, de zinnelijke charme der Italiaansche, slechts zelden de tragische en geestelijk-verinnerlijkte muziek der Duitsche School. Er werd werk gespeeld van Grety, Guglielmi, Piccini, Cimarosa, Benda, Fredzeri, Saechini, Anfossi, maar ook van Mozart, Glück (*Die Pilgrimme von Mekka*). — En Neefe zélf leerde hem Händel en Bach kennen. Deze muzikanten-tijd moet voor het in zichzelf levende Beethoventje toch wel een grillige bekoring gehad hebben. Vroeg al snoof hij theater-lucht, ademde hij in de koortsige spheer van planken-roem en muziek-bedwelming. Zijn eigen melodische intuïtie rende alle theoretische studie woest vooruit. Nauw zal hij de intervallen-leer en de elementaire geheimen der grond-harmonieën in den dorren feitengroei zich het hoofd ingestopt hebben, of daar komt de bloemgeurige, de blanke en vleiende muziek, de doorzónde zang van Mozart, de grootsch-dramatische realiteit

van Glück, het koortsige mannetje, duizelig van verrukking, wonderen van ontroeringen de ziel indragen. Want Mozart omvlinderde zijn melodische ziel en omlichtte hem. Bij hem was alles dans, maar van bloemglanzingen, uit en in zon. Zijn muziek was omstraald van een klare blijheid en goud gejubel. Dat was louter vonkende schoonheid van couleuren en tonen als waterstralen, trillend en druppelend en weer vervloeiend in een zee van harmonieën. Mozart, dat was de zoete weemoed, verinnigd door roerende teederheid, en plots wegschietend in schalksche dansguitigheid door een omkanteling van speelsche stemmingen. Mozart, dat was de ziel-zelve der clavichord, met haar lieflijke zwakte, haar halve toon-dempingen en zang-zoete versmeltingen. De teederste hand kon alleen zóó ijle toon-figuren weven, zoo broos van cier en zoo rein van harmoniseering. Dat was als het zilveren gloeien van een beek in

maan-nacht en als het ruischen van fonteinen in avondscheemrige boschlaantjes; dat was een vervloeiend spel van klanken en een veel-stemmige zangerigheid, onaardsch, omspeeld van een melodie-geheim dat niemand ontraadselen kon; dat was zoete welluidendheid, wegglijdend in vurige levendigheid der fijne, puntigste en hoffelijkste scherts. En in den heerlijken Glück naderde Beethoven de zingende tragiek, den dreigenden weemoed die cantileen wordt, den hartstocht die duistert in wilden gelukswaan. Die donkere toongangen, omhangen van droefgeestigheid, besidderden zijn jonge ziel, begreep hij zonder te wéten. Op die uren van mysterieus en ontzet genieten kon het hem niet meer schelen of een dominant-septien-accoord, door aanspijkering van een none, verandert in een dominant-sept-none-accoord, en of een septiem-accoord wel of niet onder de dissonant-klankgroepen moet worden gerangschikt.

Zijn ziel rekende niet, maar zwijmelde. Niet meer de grammaire, maar het dichtend-scheppende had hem in den greep. Een gouden hal van klanken overkoepelde zijn hoofd, melodieën-ranken ombloeiden zijn bedwelmde oogen. Dáár, in Mozart, onderging hij een onbewuste omtoovering van heel zijn zwaargestriemd wezentje, hij, het Ernst-kind; voelde hij een nadering tot het luchtig levens-stoeiende en tóch verhevene, dat hem geheel zijn leven is bijgebleven en dat hij als jongen al, met zijn bevende kinderhanden beroeren wou. Droomend, onbewust dichtertje, zie ik den innigen Ludwig zitten tusschen den banalen drom der blazers, strijkers, paukers, muzikanten-arbeiders, nuchtere ambachtelingen, die het stille vuur in zijn diepe oogen niet zagen gloeien, — hijzélf bang voor zijn eigen visioenen en onstuimige klankverrukkingen, innerlijk schreiend zonder tranen, van geluk en weedom dooreen;

bang voor eigen ontroeringen, al méé-spelend en méé uitstortend op zijn instrument, de dingen dezer vroege, droeve, toch overstelpende schoonheid.

NEGENDE HOOFDSTUK

Neefe heeft eens zijn bewondering voor het genie'tje uitgesproken in Cramers' Magazijn van 2 Maart 1783. Daarin heet het al, dat Beethoven een elfjarige speler is van veel talent, alles weergevend met groote vaardigheid en kracht, voortreffelijk van het blad lezend en voor het grootste deel het wohltemperierte-Klavier van Bach technisch ongeschonden naar voren brengend. Wie deze preludiën en fuga's kent, begrijpt wat zooiets beduidt. En: „dit jeugdige genie verdient ondersteuning om te kunnen reizen... er würde gewisz ein zweiter Wolfgang Amadeus Mozart werden, wenn er so fortschritte, wie er angefangen." Dit „junge Genie" had op zijn beurt veel eerbied voor Neefe, getuige een brief van den drie-en-twintigjarigen Beethoven waarin hij verklaart, dat zoo hij ooit een groot man wordt in zijn verheven kunst, dit stellig ook door toedoen van Neefe zal geschieden. Zoo schreef het vroeg-

rijpe vicarusje in het orgelspel zijn meester, wien hij in genialiteit zoo ontzachlijk ver overtreffen zou; de jonge man die daar in Weenen, onder pronkerigen adel en hoflucht, zich misschien toen juist herinnerde, — terwijl de symphonische harmonieën al in hem stormend zongen, — de opgeluisterde galadagen van de keurvorstelijke kapel te Bonn, waar hij in scharlaken apen-pakje, versierd met goudgalon-poespas, pronkerig moest ópmarcheeren als een gehuurde muzikant. En hoe hévig zal de vrijheids-aanbidder in hart en nieren, deze scheppings-vermetele, verafschuwd hebben een zoo opzichtig keurmerk, vernederings-tenue van ondergeschikte dienstbaarheid, Beethoven in een apen-pakje!... Het leven is wel vol ironische rampen en koddige dooreen-smakkingen van gebeurbaarheden. Want de grandioze werker van later mag toenmaals voor het Bonn-publiek een nietig kapel-muzikantje geweest zijn,

dat zich verlustigen mocht in zijn statie-degentje, inwendig voelde hij zélf, zoo zwaar verernstigd en bedreigd door het striemende bestaan, zijn vroeg-rijpe begaafdheid, móest hij wel al dat uiterlijk weelde-gedoe diep gehaat hebben, zoo fel in strijd met zijn inborst, zijn manlijke breedheid en bevrijdingsdrang van druk, waarin zijn onbewust-machtige mensch-beschouwing en zijn gelijkheids-gevoel hem stout voorgingen.

In 1787 kreeg Ludwig zijn officieele aanstelling bij de keurvorstelijke kapel als hof-organist naast Neefe. De aansporing tot steun, van zijn leermeester, had ook nog andere uitwerking. Hij mocht naar Weenen gaan, toenmaals hét verblindende centrum der Europeesche muziek, en daar pogen den grooten Mozart te naderen, misschien ook les te krijgen van den edelen meester.

De oorzakelijke omstandigheden waardoor deze reis volbracht wierd,

zijn voor de fijnst-speurende biographen met feiten nooit opgeklaard. Zelfs Thayer, die toch een ziel in doorsnee vermag te toonen, heeft overal zijn snuffelneus gestooten. En daarom weet men ook zoo weinig van Mozart's verhouding en optreden tegenover Beethoven. Alleen leeft de gretig-omklemde episode door Jahn in vier regels geboekt. Ik stel hun samentreffen mij zóó voor.

Mozart, waarschijnlijk vol van eigen werk-impulsies, — tijdperk der Don Juan-creatie, — wierd vaak lastig gevallen door opgeschroefde wonderkinderij. Daarom zal hij ook blijkbaar Beethoven bij zijn eerste komst schuw en wantrouwelijk begluurd hebben als een afgerichte technische-toertjes-tentoonsteller, die hem wou overbluffen. Maar Mozart was niet te overrompelen, had zeer zelfbewust zijn categorie-indeelingen van allerlei genie'tjes. Beethoventje mocht dus wat voorspelen. Zie nù het vurige, toch zwaar beschroomde en schichtig-

linksche mannetje vóór u. In onmiddellijke nabijheid van den vereerden Meester . . . hij, bladsteel, tenger, rank, . . . daar de boom in hooge uitlommering en blonden bloei. Vlak nabij hét muzikale wonder, hét genie, met wien hij een paar minuten saâm mocht ademen in beklemmend liefdegevoel, het hart vol bevende ontroering, de stem nog door een angstige woord-machteloosheid heen-haperend. Zoo zal het geweest zijn. Mozart wel van hartelijke zachtheid vol en gauw toeneigend in vriendelijke moed-geving, maar toén toch afgetrokken, vermoeid misschien door kleine, tergend-vernederende misère. Tót Ludwig, zichzelf vindend, in de toetsen grijpt van een clavichord met zijn zangerige toon-trilling.

Mozart luisterde, bleef onvoldaan, zelfs koel, meenende een ingeblokt lesje voor den neus uitgestald te hebben gekregen. Die koele terugtreding en even verglimlachte minachting moesten Beethoven al zeer

wrang treffen, hem, den geweldig-ontvlambare en dadelijk-gekrenkte. Bovendien is het bekend dat hij bij verbittering of prikkeling, als zijn gaven niet onmiddellijk in vollen omgang overzien wierden, of wegliep óf beter dan ooit te voren speelde. Dien koortsachtigen erkennings-drang, uiting van diepst zelfgevoel, kon hij ook toén niet beteugelen. Nu duldde de geweldige vaart van zijn vrije phantasie en koenste klank-verbeeldingen geen dwarsbooming meer. Even de koele oogen van zijn afgod inkijkend, diens onaangedaanheid beschouwend, zal hij onmiddellijk verzocht hebben een spontaan-gegeven thema ter bewerking, zoodat elk wantrouwen tegen vooraf-ingeblokte vaardigheid en schijn-begaafdheid móest verzinken. Nu kon hij ook Mozart, den grooten Meester, niet meer zien, maar alleen den aanrander van zijn ziel. Hij wachtte, de knaap, hoog bewust en stroef-manlijk. Eérst de smadelijk-

heid tusschen hem en zijn afgod weg en dan toenadering. Mozart moet deze bijna gedrochtelijke verandering en plotselinge volgroeïing van het kind gevoeld hebben, dat stug-sterke, voor niets wijkende en superieur-bewuste. Misschien, één moment, stootte het af, voelde Mozart even een angst-scheut, een bedreiging van roem, macht en heerlijkheid. Maar dán als lichtklievings-duur van een bliksem, langer niet.

Een nieuw thema gaf hij op en Beethoven moet toen héél zijn heroieken aard, zijn phantastische dreigingen en noodlots-bezweringen, zijn melodische en harmonische innerlijkheid ontsloten hebben in vrij spel, zóó ontstellend en aandreigend van grandiozen zwier, magistraal en verbeelding-bestormend, dat Mozart wegsloop en een vriend in een belendende kamer met stem-verrukking, ontdaan toeriep: „Auf den gebt acht, der wird einmal in der Welt von sich reden machen."

Deze grootsche erkenning en voorvoeling van Beethoven's genie door Mozart, is zoo écht Mozart'sch, zoo prachtig van gave eerlijkheid. Toén een prophetie, heeft ze voor ons, vereerend nageslacht, een ongemeen-historische bekoring. Géén woord van den verrukkelijk-gevoeligen Mozart heeft me zoo diep geroerd als dit schrik-gefluister over het plots vóór zijn oogen van kind tot titan uitgroeiende genie'tje. Ik ken dan ook geen innig-edeler figuur in de gansche kunstenaars-waereld dan Mozart. Het dadelijk omspannen van het heroïeke in dit genie'tje, het onpeilbaar-muzikale, in waardeering nog gansch en al staand *buiten* technische passage-afronding en verblindende virtuozenmacht,... dát is het heerlijke in de ontstelling van Mozart. De orchestrale verdubbeling in Beethoven's klank-contrasten, de bruisende doorstrooming van zijn motief-wisselingen en den uitsliertenden bloei van zijn weelde-melodieën, in kruisgang wen-

telend en zich keerend rondom het hoofd-thema; de diepe, zinlijke vitaliteit van zijn rhythmus, de uitstortingen van zijn omvliegende tempivaarten en fortzato's; de ópjagingen van zijn zwaar beladen geest, de dramatische geweldigheden der instrumentatie, somber en woest, dan spottend en duivelachtig van toornende klanken-pracht; het reusachtigdreigende en zich opstapelende van zijn harmoniseering, het uitdagende en vermetele van zijn brio, het vulcanisch laten bijéén-vlammen van alle menschelijke ontroeringen en hartstochten, het bijna gedrochtelijkreusachtige van zijn epische lyriek, de omsluit-lijn van alle onderdeelen waarmee hij een fuga-thema kon doorwerken tot een ontstellende Bach-verhevendheid, maar met ál de gloeiïngen van zijn klankkleur-schakeerings-passie, met ál de menschelijke drift-woelingen van zijn toonsluitingen, — dat alles in kiem móet Mozart overzien hebben in het

onsterfelijke moment van hun kort samenzijn.

In zijn woord zie ik heel den roem van den lateren symphonischen Beethoven glanzen en weerlichten.

Naast deze subtiele aanvoeling van Beethoven's jeugd-genie, wordt de Groot-Mogol-titulatuur van Haydn botte spot van een Geldersch boerken, dat het onderscheid kwijt is tusschen een mestkar en een vorstelijk vierspan.

Ik zie de ontsteltenis op Mozart's gezicht, in zijn mooi oog het licht der verbazing over zóó jong-durvende, toegeslotene, in één ruk van hoogheids-gevoel naar buiten springende begaafdheid en ik hoor de suizelende ontroering in de stem waar de prophetie in fluisterde. Het wilde, ongesnoeide genie'tje kon dan ook met dien van verrukking wegsluipenden Meester tevreden zijn! Tot lesgeven is het echter nooit gekomen. Tusschen de grooten der aarde, de grooten van geest, werkt vaak een

noodlot dat ze van elkaar houdt. Het is de wet der terugstooting van gelijke machten... Antipathie tusschen Beethoven en Haydn,... vijandschap tusschen Beethoven en Weber door klein gewauwel... hoogheidsgedoe van Beethoven jegens den heerlijken Schubert... de radbraak der mensch-godjes door het leven, het speelsche leven dat in uren van helsche ironie zijn genieën soms tot pannelikkers verlaagt.

Spoedig ging Beethoven weer naar Bonn terug om er zijn droef beminde moeder te zien sterven. Het huishouden is schameler dan ooit, zijn vader erger dronkaard. De opvoeding wacht er van zijn broers Carl en Johan. Dat was wel van het licht een val in het grommende duister. Wat was hem nu zijn popelend genie, zijn melodiedoorzongen innerlijk? Even had hij, in den hoogen, stillen glans van droomgeluk, het leven bekeken zooals een peinzer kijkt door een goud-door-

vloeid aquarium, waarin dartel gezwem van vonkende vischjes in een wemelenden praal van glansen, die rond en om de oogen zwenken tusschen een stillen mist van licht. Dáár was Mozart en de zoete tooverij van zijn melodie; daar was heel de vreemde Weensche schitterstad, met haar nieuwe ochtenden en zachte schemers; dáár was kunstenaarsgeluk, een klinken en zingen van menschenstemmen... Plots was het alles uitgedoofd en hing het vol dreigende en donkere dingen. Jacht op een goudvlinder en grijpen in half afgevreten aas; geluks-schijn lokkend naar trieste realiteit. Nóg dreigender zou het worden. Zijn moeder stierf en meer dan ooit mishandelde hem het leven, beukte en vernederde hem het noodlot, stond Beethoven op zeventienjarigen leeftijd onbeschermd, alleen met zijn somber genie. Een brief uit dien tijd van den jongen Ludwig teekent zijn ziels-geknaag, zijn morositeit. Zijn moeder is juist gestorven.

Nu schrijft hij 15 September 1787, aan dokter Schade in Augsburg, o.m.:

„Sie war mir eine so gute, liebenswürdige mutter, meine beste freundin; o! wer war glücklicher als ich, da ich noch den süszen namen mutter aussprechen konnte, und er wurde gehört, und wem kann ich ihn jetzt sagen? den stummen ihr ähnlichen bildern, die mir meine einbildungskraft zusammensetzt? so lange ich hier bin, habe ich noch wenige vergnügte stunden genossen; die ganze zeit hindurch bin ich mit der engbrüstigkeit behaftet gewesen, und ich musz fürchten, dasz gar eine schwindsucht daraus entstehet; dazu kommt noch melankolie, welche für mich ein fast eben so groszes übel als meine krankheit selbst ist. denken sie sich jetzt in meine lage, und ich hoffe vergebung, für mein langes stillschweigen, von ihnen zu erhalten."

Bombast, zult ge prevelen. Goed, maar dan gevoelde bombast, die zich

alleen niet uit dikke woorden kan opwerken. Het dramatisch-ontroerde voorstellings-vermogen van een zeventienjarigen jongen, die uit aâmborstigheid, onmiddellijk, griezelig-romantisch, tering suggereert, mag vroeg-Byroniaansch lijken... in werkelijkheid bedreigde het donkerste levenslot zijn genie. Wilt ge spotten met dit ontroerend-gebrekkig Duitsche taaltje, zoek dan ergens anders een proefveld voor ongure satyre. Woudt ge meenen dat dit sombere mannetje coquette en vinnig-fijne woordjes zou zoeken als stekelige voorntjes? Dacht ge dat hij briefjes kon schrijven met Louis-Quinze stijlsnoeperijtjes, zóó uit het Mozart-tijdperk der Weensche beschaving gestolen; zinnetjes als het getrippel van modieuze vrouwtjes die zichzelf uit hun contour gooien; briefjes, vol van terzettino-stemminkjes, waarin het woord gaat klinken als soerdinenspel van neuriënde violen en ieder gedachtetje op een ariakrul

uitdraait? Het hoog-pathetische stijl-element in dit gebrekkig kattebelletje is toch zoo écht en zoo diep, als ge maar dóor de gezwollenheid heen, het ademhalen hoort van de bedreigde en melancholieke menschenziel, die voor de krommingen van haar levens-lijn beeft.

TIENDE HOOFDSTUK

Toen Ludwig's moeder stierf, toén juist was de greep van de Von Breuning's naar den verbitterden en verwilderden, stuurschen jongen, een heerlijke daad van meevoeling. Al vóór zijn moeders dood was hij als lesgever bij de familie aan huis gekomen, maar daarna wierd zijn huiselijke vereenzaming door het inniger saamleven met de Von Breuning's gebroken. Daar was allereerst Frau von Breuning, weduwe van den Keulschen Hofraad. Ze had drie zoons en een dochter. Stephan von Breuning kreeg viioolles van den ouden Ries, en ook Beethoven. Op zijn beurt gaf deze klavierles aan Leonore en Lorenz von Breuning. Stephan bleef zijn leven lang een groot vriend van Beethoven, ook Christophel, de geheimraad, dilettant-poëet. Een echt knus-beschaafd milieu, met een innighartelijke huishoudelijke gezelligheid en het leven niet zonder maatschappelijken welstand. Daar zijn allereerst

de drie jongens, waarvan twee bijna zoo oud als Ludwig, studeerend en zich ontwikkelend, opgewonden en doortinteld van een frissche levensvreugd en gezond in hun luidruchtige babbelarijen. Beethoven, uit zijn verslonsde armelui's-omgeving, leerde een min of meer beheerschten vormen-omgang kennen, zag maatschappelijke orde, voelde er geestdrift voor het schoone, ontdook vernederende zorgkwellingen, rook geen muf-armoedigen achterkamer-geur meer. Zijn vreemd-verstild smachten naar liefde, verteedering, uitwisseling van hartstochtelijke gevoelens en gemoeds-ontroeringen, wierd daar gretig bevredigd. Vooral Frau von Breuning schijnt met fijnen vormentact en psychologische nuancen het eigenzinnig en wild-humeurig Beethoventje bestuurd te hebben, zonder paedagogische knutsel-middeltjes, alleen door zich innig-menschelijk en voluit te geven. Ze was een vrouw van distinctie, zekere aristocratische

voornaamheid zonder gladde, integendeel juist gevoélige beschaving, maar voorál moeder, die de distels brak om het noodlots-leven van het armelijk-opgegroeide genie. Zij zuiverde de wondranden van zijn smartbestaan. Ze verteederde zijn stuurschheid tot weemoed en zijn nukkige woestheid legde ze óm naar offerend zelfbedwang. Ze bracht hem tot uitstorting van opgekropte ellende, tot uitsnikken van zijn pijnigende droefnis. Onder die moeder-warme kindkoestering heropende zich zijn jeugd en herleefde ál wat gewurgd en gemoord lag op den diepen zang-bodem van zijn kinderziel. Zij was de wijngaardenierster van zijn tweede jeugd, ze stekte zijn vreugd en zijn verschrompelde jongensliefde. Daar, bij de Von Breuning's, in de zonnige gezelligheid, kwamen het eerst zijn onbeteugelde drang naar debat en zijn humor van zwaar geschut, lachbulderend losschieten.

Neen, Beethoven was geen grom-

mende kniesoor, geen valsch-mystieke droomer, geen in afzonderings-hoogheid poseerende somberling en hysteericus, bij wiens ziekelijk humeur een compas noodig bleek. Als een zwaargerammeide burcht wierd soms zijn leven, maar nooit maakte zijn wanhoop godslasteringen in hem wakker. Ook als knaap hield hij zich overeind met de titanische energie van zijn psyche. Ja, hij ving de zonnigheid der Von Breuning's óp, hij koesterde zich in die familie-innigheid. Zijn stug gevoel brak. Hij kwam tot schateren, stoeien, plagen, zoodra de bloeiende knaap zich uit zijn stuursche beschroomdheid had losgewerkt en met onverdrukten durf zijn schalksche invallen mocht uitspreken, zonder vrees voor snauw en beknorring, zooals in het druilende leven van grauw verdriet bij hem thuis. In zijn woning smoorde de lach, stierf de humor. Maar de levens-gretige Von Breuning's, met hun snakerijen en prikkelende guitigheden, lokten zijn

eigen jubel-natuur onbelemmerd naar vóór; daar kon hij vrijuit keuvelen, spotten, studeeren en op zijn bijzondere wijze ook charmeeren als de levendigste troubadour.

Toch geloof ik dat het biographengesnater over de lieve „Frau von Breuning" en zijn verknochtheid aan dien familiekring, een veel ménschelijker oorsprong heeft dan gezien, althans erkend wordt. Laten we in 's hemelsnaam ménschelijk vastgrijpen en niet, terwille van een zotte moraal-kuische legende, Beethoven's essentieelst passie-innerlijk wég-redeneeren. Men spreekt altijd met holle gewichtigheid van de reine *vriendschaps*-gevoelens die Beethoven voor het lieve meisje Eleonore von Breuning zou gehad hebben, zonder liefdesentiment. Ik geloof daar geen zier van. Psychologisch lijkt mij juist het tegenovergestelde veel waarschijnlijker. Beethoven was wél en zelfs smoorlijk verliefd op Leonore. Nu

ja, Wegeler laat zich daar niet over uit en Eleonore evenmin. Maar dan even gememoreerd dat Leonore de vrouw is geworden van dr. Wegeler, den Beethoven-biograaph, en deze zeker de psychische macht, noch den durf zal gehad hebben, stoeierijtjes, kalveren-liefde, jeugd-geschwärm, als onbesmette bekentenissen te boeken. Voor mij, uit analyse van héél zijn wezen, staat vast dat liefde-passie voor Leonore het Beethoven-hart had gegrepen, maar dat zijn persoonlijke eigenschappen hem beletten zijn hartstocht te uiten of er een vorm aan te geven die maatschappelijk kon worden geduld. Ik voel niets voor alle muffe opmerkingen en voorzichtighedens, wijl er op dit punt geen historische zekerheid bestaat. Psychologen zijn nacht-zienden; zij kijken door hun oogbouw juist scherp in de duisternis. Hypothetische werkelijkheid is allicht de eenige realiteit die aanhechting heeft voor alle menschen. Deze liefde hypothese?... Maar dan

gegrond op de innigste eigenschappen van zijn gansche psychische en passioneele wezen. Wat ik bewijzen wil.

Met Rousseau heeft Beethoven gemeen een ontzachlijke liefdes-ontvlambaarheid, een stage wisseling in passie-gevoel voor vrouwen. Zijn tijdgenooten en verknochte vrienden, Ries, Romberg, Stephan von Breuning, dr. Wegeler, beweren: Beethoven was eeuwig verliefd en in den allerhoogsten graad. De weelderigheid van zijn brandende verlangens vermocht hij heel zijn leven lang niet te beheerschen; zou hij het in de eerste vlagen van zijn jeugd-liefde gekund hebben? Van Beethoven's hevig minnen en wissel-begeeren verhaal ik u later en dan met historische getuigenissen, hoe ongebreideld hartstochtelijk en vurig-vermetel zijn temperament was. Die ziels-branding ruischte er ook, toen Leonore naast hem leefde. Stel u vóór, Beethoven in de joviale omgeving der Von

Breuning's lesgévend op muzikaal-, les ontvangend op geestelijk gebied. O zeker, de biographen met hun bibliotheek-asem hebben braaf gelijk,... de lieve Frau von Breuning begréép hem. Maar daar zal Beethoven niet in de allereerste plaats dag en nacht om gebleven zijn. Hem moét het meest getrokken hebben de mooie, slanke, levendige Leonore, die hij les gaf, die ieder uur van den dag om hem heen drentelde, die hij met de oogen ingulzigde, die al de fijn-vrouwelijke teederheid van een vriendin en veel meer dan een zusterlijke genegenheid om hem heen spon, gelijk de verwaarloosde en schuw-stuursche jongen behoefde. Het zullen geen stortregens van declaraties geweest zijn, maar toch zangerige buitjes van zachte, ingehouden meisjes-verliefderigheid op een zóó binnenin-vurig, leven-verslindend genie. Beethoven's innerlijk bestaan had een bovenstem, middenstem, onderstem. De onderstem

gromde laag op den bodem, klonk bas-log in de diepte der donkere alledaagsche beslommeringen; omdreunde zijn ziel, joeg hem naar het vulgair-menschelijke, naar het in de laagte levende. De middenstem zweefde tusschen de werkelijkheid en de alles omwazende verbeelding in; de bóvenstem zong óver zijn noodlotsdreigingen héén in het klare azuur van zijn gouden liefdes-droomen, en met dié stem ving hij het meisjeszoete kweelen en het geurige leven van de slanke Leonore. Hoe kon hij met zijn titanische hartstochtelijkheid en zijn sidderend verlangen naar liefde-koestering, weerstand bieden aan de *vrouw*-bekoring in Leonore? Sprak de minnaar in Beethoven niet van „Lorchen"? Zeker, er waren uren aan de kuische vriendin gewijd, maar ook stonden dat de kuische Leonore voor hem intiem-romantisch zich vergoochelde in Lorchen von Breuning, zijn: „fein gebaute, schlanke und elastische Kind Lorchen". — Dié

visie op de *vrouw*, dat lieve „Kind Lorchen", is van den minnaar, niet van den objectiveerenden vriend. Dat „fein gebaute, schlanke und elastische", niet minder. Om dit meisje, was er zijn verknocht blijven in den kring der Von Breuning's en niet om de ordenende beschaving en de hem vormende begrips- en gevoels-verfijningen en afrondingen die hij er onderging.

Zie toch, biographen, die heete ziel, dat trillend gepassioneerd lichaam vol driften en menschelijke verlangens, met zijn elastische kracht, zijn hijgend idealisme, zijn vurigen levensdrang en zijn smachtend zich oplossen in lokkende klank-verbeeldingen en klavier-phantasieën. Wié kon er teederder roepen dan hij op zijn instrument, wie magistraler de liefdeszwellingen van zijn hart in zingende klanken uitstorten? Zoo heel anders nog dan de lokkend-bedwelmende walsklankjes van Chopin! Zeker, maar moet hij niet toén al met zijn

melodische reinheid en geschraagde accoord-geweldigheden en heel den grandiozen omvang van zijn onbewuste toonpoëtiek, tot ontstellend luisteren gedwongen hebben? Hij, die Mozart klein kreeg, zou hij Lorchen niet hebben overrompeld? Hij liep niet in de marschlinie der zoetige charmeurs, der snobisten, vak-handige rhetorici. Zijn wankelingen en woeste verheffingen dramatiseerde hij en greep de kern der levensdingen vast. Dát voelde ieder in zijn nabijheid. Er zijn vele getuigenissen van zijn magistraal jeugd-spel en de vervoeringen die hij wekte. Wat komt het er op aan of hij vaak stug, stuursch, komisch-onhandig is, onhandiger nog maar ook komischer, als Lorchen hem in de oogappels dringt. Of hij een gezicht heeft waarop de pokken een wreed spel van huid-schending begonnen zijn, . . . tóch blijft hij een groot, lokkend gevaar voor iedere vrouw, met zúlk een hevigheid van ziel. En zou

op zijn beurt de vrije omgang met Leonora en al haar vriendinnen, met het oolijke gefluister en de gichelende stoeierijen van snoeperige bakvischjes, en de week-zinlijke bekoring hunner fijne lach-stemmetjes, zoo maar als een asceet Beethoven tot vriendschappelijke kuischheid gekoeld hebben? Dan is de roode kers, beflonkerd door het zongoud van den zomermorgen, ook geen aas meer voor den kersendief, keert diens snaterend snaveltje zich met schuwheid van het vruchtsap af.

Waarschijnlijk kwam de passie niet tot uiting. Daarvoor was Beethoven te linksch, te ontroerend-onhandig en met zichzelf te weinig weg-wetend, maar ze was er niet minder onstuimig om. Zijn heel leven lang gedenkt hij zijn Lorchen, die in nuchtere stemming, losgeschakeld uit zijn scheppershypnose, misschien toch méér het pokkenhoofd zag dan den toonpoëet. Maar hij, Ludwig, had liéf, niet kuisch, niet rein-vriendschappe-

lijk, niet z.g. kinderlijk van zedeneenvoud, gelijk de legende graag wil. Deze vulcanische ziel kón niet ascetisch beminnen. Liefde was hem een zoete razernij der zinnen, waarin alles verhoogd gloeit en waarin ook de geluks-weedom zingt van iets oneindigs, van iets zaligs, dat in geen muziek-klank, geen woord, geen glans meer van deze aarde uit te drukken is. Zij gaf hem iets van huiverenden smartweemoed en tegelijk van het zachtste en innigste geluk. Hij hoorde iets van slotkoorjubelingen en doorleefde iets van avondlijke ruïne-stilte. Hij luisterde als naar ver gezang en naar echo-stemkaatsingen in een zomerzoel nachtwoud. Zóó geheimzinnig en phantastisch heeft hij de liefde gevoeld, die alle aardsche dingen omgoochelt tot een allegorie. Zoo, gelijk het te voelen is in de geheimzinnige stemvoeringen van al zijn instrumenten, die met hun klanktooveringen hem zijn grandioze symphonieën lieten scheppen. Want alles, álles ontleenen

de dichters aan de verrukkingen der mensch-liefde en vrouw-idealiseeringen; álles van hun diepste ontroeringen wordt er uit geboren, sterft er mee weg.

Zoo, in dat gevoel moet Beethoven gespeeld hebben voor zijn fijn-beweeglijke Lorchen, al besefte zijn droefst-begeerend binnenste dat die vrouw hem zou ontgaan, zooals later ook alle andere hem ontgaan zijn. Maar in het eerst kón hij dat hevige verlangen-rumoer niet stillen. Het was in hem een innerlijk rillen als van water dat huivert onder de zoele streeling van een zomerbries; het was in hem een dorst naar teederheid, een drang naar volle overgave, een bedwelmend zelf-bemijmeren van eenzame liefdes-droomen, waardoor heen de pijn van sensueel genotsverlangen kerfde. Onder Lorchen's lieve oogen, zacht van schijn, zal hij gespeeld hebben, altijd weer, uitgespeeld zijn mijmeren en zijn smachten. O! die eerste tijden van bang-

bewaakt minneleven, wat zal hij er een honing voor zijn ziel uit ingezogen hebben. Dat diepe, snikkend-smartelijke hart, vol heimwee en weenende ontroering, wat zal het gehamerd hebben. Want Beethoven leefde de liefde gansch en al romantisch in, als een held, een ridder, een middeneeuwsch zanger, waar geen ontnuchtering en geen spot tegen opspatten kon. Eén vervloeiend madrigaal was hem de liefde, wel episodiek, maar altijd even intens. Bij hem ruischte waarlijk het zeewier als een aeolus; bij hem *sneed* diep in het hart een snik van minnen, gelijk die alleen de allervurigste levens kennen; levens, doorzongen van verbeeldingen van geen grenzen wetend. Bij hém zette de donkere nacht zich uit tot het ongenaakbare, bij hem sloop de landavond over de aarde als Gods-schim. In alles weerklonk zijn liefde, in alles kleurde zijn liefde, in alles lééfde zijn liefde! Daarom was zijn bruidder-zoete-peinzingen in het avond-

rood; daarom was zij zwevend over een toover-tintigen schemer der late middagzee; daarom was zij in de loeiende stormrukken, daarom was zij in het mysterieuse huiver-uur van den ruischenden stilte-nacht.

Vlak bij den legendarischen Rijn,... daar leefde Leonore; daar zag de jonge Beethoven de dagen aangloren en de nachten wegdonzen. Daar openbaarde zich het eerst zijn onbestemd smachten, ademde hij hart in hart. Zijn moeder dood, zijn vader tot onnoozele verzonken... Maar dáár, aan den wazigen en glansrijken Rijn, in het huis der vrienden, jonge vrouwen, mooi, zwierig van gang, met zoete geluidjes en zingende zielen. En binnen in zijn eigen groote ziel, dat innerlijke klinken van harmonieën en melodieën, aan- en wegdeinend op onbeheerschte tijdmaat. Daar, aan den gouden Rijn met zijn nog in dit eeuw-leven nâlichtende sproken, met zijn violette schemers en zijn

zingend watergeruisch, heeft hij den eersten liefde-droom gebouwd, is hij als minnaar misverstaan, als vriend bewaard gebleven. Aan den ouden, gouden Rijn, nabij het Zevengebergte, heeft de jonge Beethoven het zachte geheim van zijn liefdesmachten uitgemijmerd, de toén al diepe natuur-romanticus, die zwelgde van genot in al wat de stille aarde aan ruischende boomen had, aan blanke beken, aan woudgeurige plekjes. Daar droomde de vereenzaamde, die zich zou herwinnen in zijn geweldige menschelijkheid en al zijn persoons-liefde zou óverdragen op de idealen der menschheid, omdat hij niet woú ondergaan in de romantiek, gelijk Schumann, maar wou stijgen naar de lithurgie der eeuwige vreugde, als in zijn „Negende". Het verschil in liefde-smachten tusschen Schumann en Beethoven is: ...dat de een zich een kerkhof inzong en daar de zerken der dooden beweende, de ander als een alle

noodlots-verschrikkingen van zich afslingerende tiran, bóven het persoons-leed uitsteeg, om de menschheid met zijn hart en geest te dienen.

Amsterdam 1909.

LITERATUUR-AANTEEKENINGEN

Over de waereld-burgerlijke vrijheid van Beethoven's levensopvatting, en over zijn politieke gesprekken geeft Anton Schindler in zijn „Beethoven-Biographie", Neudruck Herausgegeben von Dr. Alfr. Chr. Kalischer, zeer karakteristieke pagina's (346-351).

* * *

Ook Romain Rolland zinspeelt op het „sentiment assez tendre" tusschen Eléonore von Breuning en Beethoven. Zie zijn „Vie de Beethoven", p. 9. Toch peilt hij als minnaar Beethoven slechts heel ondiep.

* * *

Mijn „Jeugd van Beethoven", eigenlijk slechts het eerste hoofdstuk van een groot werk over Beethoven, dat ik zou publiceeren, schreef ik in 1908. Vóór dien tijd bestond er natuurlijk een vrij belangrijke literatuur over Beethoven. Het daarin verwerkte materiaal gold echter hoofdzakelijk technische analysen zijner muziek-scheppingen. Voor het doel van mijn arbeid onbruikbaar, wijl ik psychologisch en dramatisch het grondwezen van Beethoven's gansche scheppende, lijdende, godvruchtige en titanische persoonlijkheid wou uitbeelden. Eerst ná het schrijven van mijn „Jeugd van Beethoven" heb ik kennis gemaakt met werken, door denzelfden drang bezield, o. a. het boek van Paul Bekker dat in 1912 verscheen, vier

jaar na mijn studie. Treffend vond ik het te zien, dat ook hij figuren als Schindler eigenlijk speelpoppen acht. „Leute wie Schindler oder Holz zählen nicht zu ihnen. Sie bleiben im Grunde Lakaien-naturen, deren Lohn der Umgang mit dem Meister ist. Beethoven behandelt sie dem entsprechend; launisch, herrisch, rücksichtslos, wie es ihm gerade in den Sinn kommt". (P. Bekker: „Beethoven", p. 61). Dit stemt wonderwel overeen met mijn karakteristiek der figuren, vier jaar vroeger gegeven dan Paul Bekker.

* * *

Vgl. over Beethoven's liefde-leven: „Beethovens Unsterbliche Geliebte. Das Geheimnis der Gräfin Brunswik und ihre Memoiren", von La Mara. Belangwekkend alleen is vooral, het gepubliceerde „Tagebuch", De Memoiren der Gravin Therese Brunswik.

* * *

Zeer boeiende lectuur zijn de deelen: „Beethoven und seine Zeitgenossen", vooral Band 3 en 4; „Beethoven und die Frauen" van Dr. Alfr. Chr. Kalischer. In het boek: „Beethoven und Berlin" van Alfr. Kalischer zijn vooral belangwekkend de hoofdstukken: „Beethoven und die Sibylle der romantischen Literatuur"; „Beethoven und Zelter" en „Beethoven, die Schlesingersche Muzikalienhandlung und U. B. Marx".

* * *

Vgl. over Schubert en Beethoven de treffende woorden van Felix Weingartner: „Die Symphonie nach Beethoven". Alleen heb ik bezwaar tegen zijn bewering: „Schubert war der Lyriker *κατ' εξοχην*" (p. 19). Want was Schubert's lyriek niet nog meer dramatiek?

* * *

De melancholie van Beethoven wordt op zijn sterkst verklaard uit zijn Testament, dat ontzachlijk-ont-

roerend stuk menschelijk gemoed, en uit zijn brieven, waarover ik nog afzonderlijk hoop te schrijven.

* * *

Over Eleonora von Breuning en Beethoven's verhouding tot haar heb ik een geheel persoonlijk gezichtspunt gegeven, doch organisch vast aan den indruk, gewekt door zijn hevig-emotioneele en titanische persoonlijkheid. „Dithyrambischer Jubel, extatische Begeisterung ist das Lebenselement des Beethovenschen Genius", schrijft Paul Bekker; analytisch ook verbonden aan den ontroeringsklank zijner jeugdbrieven aan Fräulein Leonora. Vgl. het fragment uit Bonn 1791. Vgl. den brief uit Weenen, 2 November 1793 aan Lorchen (uitg. van Dr. Alfr. Chr. Kalischer, *Beethovens Sämtliche Briefe,* Erster Band).

Allerlei zotte pogingen zijn er aangewend om Beethoven's zinnelijke reinheid te bewijzen. Leest Schindler, Dr. Alons Weiszenbach, A. B. Marx, Alberti, die allen met een belachelijke archivarisnuchterheid, de edele „Liebe" van Beethoven voor kuisch verklaren en met een verdwaasde onnoozelheid op jacht zijn gegaan naar feiten, die moesten beslissen of Beethoven ooit in concubinaat had geleefd. Vgl. p. 18 van „Beethovens Frauenkreis", Erster Teil, von Dr. Alfr. Chr. Kalischer. Alsof een dezer uiterlijke gebeurtenissen slechts één oogenblik van beteekenis zijn voor het innerlijk geheim zijner sensueele ontroeringen. Vlg. over Eleonore en Beethoven nog III, p. 57 van „Beethovens Frauenkreis", Erster Teil, von Dr. Alfr. Chr. Kalischer, waarin ook wordt vastgesteld: „Auch hierbei müssen wir es wieder erleben, dasz sich in der Auffassung dieser Beziehungen zwei Richtungen gegenüberstehen". Vele zwaarwichtige leuteringen van philosopheerende muziek-psychologen volgen op den voet.

* * *

Anti-abstracte kunst-philosophie geeft ook in abstracte kunst-philosophie Adolf Bernhard Marx.

Leest slechts zijn „Beethovens Geist" uit Anhang III, Zweiter Band. De meest leesbare van hen allen is nog Theo von Frimmel in zijn *Beethoven Studien* II: „Bausteine zu einer Lebensgeschichte des Meisters". Hoe pittig en boeiend daarin: „Besuche Beethovens in Pressburg. Heinrich Marschner bei Beethoven in Wien". En ook innig is „Beethovens Nachlass", hoe nuchter dit opstel ook geschreven schijnt. Het mooist is echter: „Der Klavierspieler Beethoven". Vgl. ook van denzelfden schrijver, *Beethoven Studien* I, „Beethovens Aussere Erscheinung". Hierin kunt ge alle authentieke gegevens verkrijgen over zijn oogen, zijn haren, zijn hals, kin, mond, schedel, borst, gestalte, kop, lippen, brillen, kleeding enz.

* * *

Over de verhouding van Beethoven tot Haydn, Mozart, Moscheles enz., vgl. vooral „Beethoven und Wien", van Dr. Alfr. Chr. Kalischer. Over Beethoven en Zelter. vgl. van denzelfde „Beethoven und Berlin". Ook de Beethoven-jaarboeken Herausgegeben von Th. von Frimmel, bevatten veel merkwaardig materiaal. Voor de karakter-doorgronding van den toondichter is o. m. belangwekkend een artikel van Prof. Dr. Fritz Volbach—Mainz: „Beethoven und die Programmusiek". Vgl. ook, tegen Beethoven en voor Goethe, de studie van Dr. Th. Frimmel. Het werk van Wilibald Nagel, „Beethoven und seine Klaviersonaten" is meer dan een aesthetisch commentaar, dan eene grond-analyse. Als de heeren echter beginnen met zulke zinnen: „Durch das philosophische Denken im Reiche der Töne haftet seinen Motiven ein individualisierendes Gepräge an", („Beethoven's Symphonien (Erläuterung)") dan neem ik de vlucht. Zulk proza riekt naar opgedroogd schuim van zwaar Duitsch bier. Een Don Quichotte in de muziek-critiek, die met een geweldig heroïesch air zijn nat-geregende parapluie draagt als een ijselijk-flikkerend slagzwaard is wel meneer Eduard

Spranger. Leest zijn „Beethoven und die Musik als Weltanschauungsausdruck".

* * *

In Nederland is, behalve in dagbladen, vaak voortreffelijk door Herman Rutters en Hans van der Wall, in de laatste jaren over Beethoven het best geschreven door Matthijs Vermeulen in zijn dl. 2 van „De twee muzieken", het derde hoofdstuk: De historische Beethoven. Op p. 64 geeft hij de zwetsers die van Beethoven een God, een predikant of een reinen apostel maakten, een heerlijken opstopper op de linkerwang. Want op de rechterwang had ik reeds tien jaar vroeger, om dezelfde valsche Beethoven-idealiseering, een klappenmuziek laten weerklinken. Doch *deze* klappenmuziek heeft de heer Vermeulen natuurlijk niet gehoord, al lijkt zijn p. 64 onbegrijpelijk veel op een pagina zooveel van mij. Vermeulen's opstel over Beethoven is, eer zonder dan mét de anecdotische opvulling, een voortreffelijke synthese, fel-schoon in hautaine karakteriseeringskracht, in de doorleving van Beethoven's orgiastisch-scheppend wezen diep en van een sidderende overgave. Er zijn slechts weinigen die zóó de „dronken extase" en de scheppings-bezetenheid van een Beethoven kunnen voelen en in zoo sublieme vaart van woord, rhythme en beeld vermogen te naderen. Den geestelijk-trouweloozen, quasi-classieken, pompeusen en schijn-vermetelen Vermeulen, den mallen en grilligen ophemelaar en nog malleren, jaloerschen, klaterenden afbreker vaak, laat ik hier buiten bespreking. Ik wenschte alleen, in verband met zijn Beethoven-karakteristiek, den dichter Vermeulen te erkennen.